პროლეტარიელნო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურა და ხელოვნება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის და ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს ყოველკვირეული ორგანო

№ 4 (14), პარასკევი, 21 იანვარი, 1944 წელი. ფასი 1 მანეთი.

დღეს ნომერშია:

— ბრძანება უმაღლესი მთავარსარდლისა.
— გზას გვიჩვენებს დიდი ლენინი (მოწინავე).
— ალიო ადამია — მას ეფინება სახეზე ღიმი (ლექსი).
— გიორგი ნატროშვილი — ლენინი და სამშობლო.
— მამია დუდუჩავა — ლენინი და ხელოვნება.
— ვიქტორ გაბესკირია — მებრძოლის დაბრუნება (ლექსი).
— შალვა კვასხვაძე — ანტონ გოგიაშვილი.
— გივი გაჩეჩილაძე — „დიდოსტატის მარჯვენა“.
— იაკინთე ლისაშვილი — მეტყველმფრქვეველ სიამაშვილი.
— სერგო კლდიაშვილი — თვალსაჩინო ოსტატი.

ბრძანება
უმაღლესი მთავარსარდლისა
არმიის გენერალ გოვოროვს

ლენინგრადის ფრონტის ჯარებმა, რომლებიც შეტევაზე გადავიდნენ კულკოვოს რაიონიდან და ორანიენბაუმის სამხრეთით მდებარე რაიონიდან, გაარღვიეს გერმანელთა ძლიერ გამაგრებული, ღრმად ეშელონირებული, ხანგრძლივი თავდაცვა და ხუთი დღის დაძაბული ბრძოლების განმავლობაში თითოეული მიმართულებით წინ წაიწიეს 12-დან 20-მდე კილომეტრით და შეტევის თითოეულ უბანზე გარღვევა გააფართოეს 35-40 კილომეტრამდე ფრონტით.

მოხდენილი გარღვევის შედეგად ფრონტის ჯარებმა 19 იანვარს იერიშით დაიკავეს ქალაქი **კრასნოე სელო**, რომელიც გერმანელებმა სიმაგრედ აქციეს, და მოწინააღმდეგის თავდაცვის ასეთივე მძლავრი დასაყრდენი პუნქტი და გზების მნიშვნელოვანი კვანძი—**როპშა**.

შეტევის მსვლელობაში ჩვენმა ჯარებმა მძიმე დამარცხება მიაყენეს გერმანელთა შვიდ ქვეითს დივიზიას და ხელთ იგდეს დიდი ჯგუფი მტრის მძიმე არტილერიისა, რომელიც სისტემატურად უშენდა ქალაქ **ლენინგრადს**.

გერმანელთა თავდაცვის გარღვევისას და **კრასნოე სელოს** და **როპშისათვის** ბრძოლებში თავი გამოიჩინეს გენერალ-პოლკოვნიკ **მასლენიკოვის**, გენერალ-ლეიტენანტ **ფედიუნინსკის**, გენერალ-მაიორ **სიმონიაკის**, გენერალ-მაიორ **ანდრეევის**, გენერალ-მაიორ **ფადეევის**, პოლკოვნიკ **რომანენკოს** ჯარებმა, არტილერიის გენერალ-მაიორ **მიხალკინის**, არტილერიის გენერალ-მაიორ **ჩარნიავსკის** არტილერისტებმა, პოლკოვნიკ **უუკოვის** ტანკისტებმა და ავიაციის მარშალ **გოლოვანოვის**, ავიაციის გენერალ-ლეიტენანტ **რიბალჩენკოს** და ავიაციის გენერალ-ლეიტენანტ **სამოხინის** მფრინავებმა.

მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად იმ შენაერთებსა და ნაწილებს, რომლებმაც ყველაზე უფრო გამოიჩინეს თავი ბრძოლებში, მიენიჭოთ სახელწოდება „**კრასნოე სელოსი**“ და „**როპშისა**“ და წარდგენილ იქნან ორდენებით დასაჯილდოებლად.

დღეს, 19 იანვარს, 21 საათზე ჩვენი სამშობლოს დედაქალაქი **მოსკოვი** სამშობლოს სახელით ორას ოცდათხი ქვემეხის ოცი საარტილერიო სალპით სალუტს აძლევს ლენინგრადის ფრონტის მამაც ჯარებს, რომლებმაც გაარღვიეს გერმანელთა თავდაცვა და დაიკავეს ქალაქი **კრასნოე სელო** და **როპშა**.

საუცხოო საბრძოლო მოქმედებისათვის **მადლობას ვუცხადებ** თქვენს ხელმძღვანელობაში მყოფ ყველა ჯარს, რომლებმაც განახორციელეს გარღვევა და რომლებიც მონაწილეობას იღებდნენ ქალაქ **კრასნოე სელოს** და **როპშისათვის** ბრძოლებში.

სამარადისო დიდება გმირებს, რომლებიც დაეცნენ ჩვენი სამშობლოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში!

სიკვდილი გერმანელ დამპყრობლებს!

უმაღლესი მთავარსარდალი
საბჭოთა კავშირის მარშალი ი. სტალინი

1944 წლის 19 იანვარი.

გამოიცა ამხანაგ სტალინის წიგნი „ლენინის შესახებ“

პოლიტიკური ლიტერატურის სახელმწიფო გამომცემლობამ გამოსცა ამხ. ი. ბ. სტალინის წიგნი „ლენინის შესახებ“. სატიტულო ფურცელზეა ფაქსიმილე ამხანაგ სტალინის 1925 წლის 21 იანვრის წერილისა „რაბოჩაია გაზეტასადმი“.

„გახსოვდეთ, გიყვარდეთ, შეისწავლეთ ილიჩი, ჩვენი მასწავლებელი, ჩვენი ბელადი.

იბრძოლეთ და ამარცხეთ მტრები, შინაური და გარეშენი, — ილიჩისებურად.

აშენეთ ახალი ცხოვრება, ახალი ყოფა, ახალი კულტურა — ილიჩისებურად.

არასოდეს არა სთქვათ უარი მცირეზე მუშაობაში, ვინაიდან მცირედისაგან შენდება დიდი, — ეს არის ილიჩის ერთ-ერთი დიდმნიშვნელოვანი ანდერძი“.

წიგნში შესულია ამხანაგ სტალინის სტატიები და სიტყვები: „ლენინი როგორც რკკ ორგანიზატორი და ბელადი“ — სტატია ლენინის დაბადების 50 წლისთავისათვის, „ლენინის გარდაცვალების გამო“ — სიტყვა საბჭოების სრულიად-საკავშირო II ყრილობაზე 1924 წ. 26 იანვარს, „ლენინის შესახებ“ — სიტყვა კრემლის კურსანტთა საღამოზე 1924 წ. 28 იანვარს, სიტყვა ქალ. მოსკოვის სტალინის საარჩევნო ოლქის ამომრჩეველთა წინასაარჩევნო კრებაზე 1937 წ. 11 დეკემბერს დიდ თეატრში და სხვა მასალები.

წიგნის ტირაჟი 100 ათასი ეგზემპლიარია.

გზას გვიჩვენებს დიდი ლენინი

Сквозь грозы сияло нам солнце свободы,
И Ленин великий нам путь озарил.
Нас вырастил Сталин — на верность народу,
На труд и на подвиги нас вдохновил.

ოცი წლის წინათ, ათასცხრაასოცდათხი წლის ოცდაერთს იანვარს მოსკოვის ახლოს, გორკაში გარდაიცვალა ვლადიმერ ილიას-ძე ლენინი, ჩვენი მშობლიური ილიჩი, უდიდესი ადამიანი, რომელმაც შეჰქმნა და ხალხის მტრებთან დაუნდობელ ბრძოლებში გამოაწრთო ბოლშევიკების პარტია, ადამიანი, რომლის ხელმძღვანელობით ბოლშევიკების პარტიამ აღწართა ოქტომბრის ალამი, მოდრიკა მტრის წინააღმდეგობა და სამუდამოდ დაამკვიდრა მშრომელთა ხელისუფლება ჩვენი სამშობლოს თვალუწვდენელ მიწა-წყალზე.

მწვავე იყო პარტიის, საბჭოთა ხალხის გულისტკივილი, დიდი ლენინის დაკარგვით გამოწვეული. მაგრამ უმძიმესმა დანაკლისმა ვერ გასტეხა მათი ნებისყოფა. ლენინისა და მისი მოძღვრებისადმი უსაზღვროდ ერთგული კოპორტები ბოლშევიკებისა კიდევ უფრო მჭიდროდ შემოკრბენ იმ ადამიანის ირგვლივ, ვინც მთელ თავის სიცოცხლეში უკვდავი ლენინის უახლოესი თანამებრძოლი იყო. ვინც ლენინთან ერთად აშენებდა პარტიას; ვინც ზრდიდა და აწრთობდა მას მტრებთან ბრძოლაში, ვისაც ოქტომბრის დაუვიწყარ დღეებში ლენინთან ერთად მუშათა ბატალიონები მიჰყავდა მშრომელთა ხელისუფლების დასამყარებლად, ვინაც ლენინთან ერთად შეჰქმნა და განამტკიცა საბჭოთა სახელმწიფო, ვინაც ლენინთან ერთად დაამკვიდრა საბჭოთა კავშირის ხალხთა ურღვევი მეგობრობა. ლენინის უახლოესი თანამებრძოლის, მისი საქმის განმგრძობის — სტალინის გარშემო დაირაზმენ ჩვენი სამშობლოს ხალხები და სტალინმა ისინი წაიყვანა წინ ლენინის გზით ახალ-ახალი გამარჯვებისაკენ, ჩვენი ქვეყნის სამეურნეო, პოლიტიკური, სამხედრო ძლევამოსილებისაკენ.

მაშინ, იმ მარად სახსოვარ დღეებში, უკვდავი ლენინის ნეშტის წინაშე ამხანაგმა სტალინმა დასდო წმინდა ფიცი და ეს ფიცი განიმეორა მრავალმა ასეულმა ათასმა ბოლშევიკმა, რომ კვლავაც სიწმინდით დაიცავდნენ პარტიის წევრის დიად სახელს, რომ თვალსაჩინივით გაუფრთხილდებოდნენ პარტიის მთლიანობას, რომ განამტკიცებდნენ საბჭოთა სახელმწიფოს, მთელი ძალღონით გაამაგრებდნენ და გააძლიერებდნენ მუშათა და გლეხთა კავშირს, განამტკიცებდნენ და გაფართოებდნენ ხალხთა მეგობრობას.

ამ ფიცის დადების დღიდან ოცი წელი გავიდა და დღეს სამამულო ომის ვითარებაში ცხადი გახდა, თუ რა ერთგულებით შეუსრულებიათ პარტიასა და საბჭოთა ხალხს ეს დიდი აღთქმა. სწორედ ამ ფიცის განუსრელი შესრულების მეოხებით ჩვენმა სამშობლომ შესძლო იმ უმძიმესი განსაცდელის გადატანა, რომელიც თავს დაატყდა მას გერმანულ-ფაშისტური ურდოების ვერაგული თავდასხმის გამო. გერმანელი ავაზაკების წინააღმდეგ გაჩაღებულ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლამ ცხადჰყო, რომ ლენინ-სტალინის პარტიის შვილებმა უმაღლეს მწვერვალზე აიყვანეს პარტიის წევრის დიდი სახელი, რომ სამამულო ომის მძაფრ ვითარებაში ბოლშევიკების პარტია ერთიანი გახდა და განმტკიცდა ისე, როგორც არასოდეს, რომ საბჭოთა სახელმწიფო ძლევამოსილი და მყარია ისე, როგორც არასოდეს, რომ სოციალისტური ქარხნების და საკოლმეურნეო მინდვრების მშრომელთა — მუშათა და გლეხთა კავშირი ურღვევია ისე, როგორც არასოდეს, რომ საბჭოთა ხალხების მეგობრობა მტრის თავზარდამცემი და შემმუსრავია ისე, როგორც არასოდეს.

ლენინისადმი საბჭოთა ხალხის გაუსაზღვრელი ერთგულების უშუალო ნაყოფია ჩვენი ძლიერი ინდუსტრია—საომარი ტექნიკით ჩვენი არმიის შეიარაღების დაუშრეტელი არსენალი, ჩვენი საკოლმეურნეო მიწადმოქმედება — ჩვენი არმიის სურსათით მომარაგების მთავარი წყარო. ლენინისა და მისი მოძღვრების განხორციელების უშუალო ნაყოფია ჩვენი არმიის ისტორიული გამარჯვებანი,—სტალინგრადთან, კურსკის შვერილთან, დნეპრთან მოპოებული გამარჯვებანი, რომელთა მსგავსი არ ახსოვს ომების ისტორიას.

ჩვენი სამშობლოს და მთელი მსოფლიოს მშრომელთა შეგნებაში ლენინისა და სტალინის სახელი ერთიმეორისაგან განუყოფელია, სტალინი—ეს არის ლენინი დღეს, სტალინი ასახიერებს ლენინის ღრმა პრინციპულობას, სოციალისტურ სამშობლოსადმი ლენინისებურ უსაზღვრო ერთგულებას, ჩვენი ქვეყნის მოსისხლე მტრებთან დაუნდობელი და შეურიგებელი ბრძოლის ლენინისებურ მგზნებარებას, ომის წარმოების ლენინისებურ ნიჭს.

საბჭოთა ხალხი და მისი არმია გააცამტვერებენ ფაშისტურ ურდოებს და მთელს ჩვენს მიწა-წყალზე კვლავ ამაყად ააფრიალებენ ლენინ-სტალინის დროშას. ამის თავდებია ლენინი, რომელიც ჩვენ გზას გვინათებს, ამის თავდებია სტალინი, რომელიც მეთაურობს საბჭოთა ხალხის ისტორიულ სამამულო ომს.

ალიო ადამია

მას ეფინება სახეზე ღიმი

როს შეებრძოლნენ პირველად მტრის ჯარს
და მფრინავებმა გასჭრეს ქარწვიმა!
მაგზოლეუმი დასტოვა დინჯად, —
დიდი ლენინი ფრონტზე წავიდა...

გაიყოლია ჯარი, ქვეყანა,
და ლაჟვარდოვან სივრცეს გაჰხედა;
ტყეც და მდინარეც გამოეყვანა
მტერთან პირისპირ დასაჯახებლად!

არ შეანელა მტერმა მოსევა,
დასჭექა, გახსნა გზა ჩახერგილი....
მაშინ იცავდა კიევს, ოდესას
და ტაგანროგშიც იყო ლენინი!

სადაც კი ფეხი დაადგა ურდომ
ხანძარი სწვავდა ეზოებს, სახლსაც,
ხალხი ჰკარგავდა კერიას მყუდროს...
მას იმედივით ლენინი ახლდა!

ახლა, სამშობლომ როცა იმძლავრა
კვლავ გვიბრუნდება ეს მთა, ის ველი,—
ლენინს ხედავენ რიგში მიმავალს,
იგი ქალაქში შედის პირველი!

არ იქანცება ქარში, ყინვაში
ფრთებს რომ ჩამოშლის ღამე მწუხარე—
იგი მფრინავთან ზის კაბინაში
და მტრის სიმაგრეს უშენს ყუმბარებს...

გასწვდება ასე ყველას ცალ-ცალკე
მხარმკლავი მისი ვეება, დიდი...
იგი ურალში ამზადებს ტანკებს
და შეტევაზე პირველი მიდის!

ვერ დასწვავს ცეცხლი, არ ხვდება ტყვია,
ხმას გადააწვდენს მთიდან ველამდე,—
ირგვლივ ურიცხვი ხალხი არტყია
და მას მუდმივად იცავს ბელადი!

* * *

ამბობენ: როცა მჭუხარებს კრემლი
და გამარჯვების ციმციმებს ხსივი, —
მას სიხარულის უბრწყინავს ცრემლი
და ეფინება სახეზე ღიმი.

ლენინის ქალაქი ზეიმობს

ლენინგრადი, 19 იანვარი (საკვლესი). ლენინგრადი ისტორიულ დღეებს განიცდის. აღარ უკვე ხუთი დღეა, რაც ქალაქ-ფრონტის ადამიანები იმედითა და სიხარულით უგდებდნენ ყურს ჩვენი ქვემეხების დაუცხრომელ გრიალს. მათ კიდევ არ იცოდნენ, მაგრამ ინსტიქტურად გრძნობდნენ, რომ იქ, წინაკიდეზე მნიშვნელოვანი მოვლენები დაიწყო. და აი დღეს მთელ ჩვენს ქვეყანასთან ერთად ლენინგრადელებმა გაიგონეს უმაღლესი მთავარსარდლის საბჭოთა კავშირის მარშალ ამხანაგ სტალინის ბრძანება არმიის გენერალ გოვოროვისადმი.

საბჭოთა იარაღის ეს ახალი გამარჯვება განსაკუთრებით სასიხარულოა ლენინგრადელებისათვის. დაეცნენ გერმანელთა დასაყრდენი პუნქტები, რომელთაც მტერი მიუდგომლად სთვლიდა და საიდანაც იგი ქალაქს აწამებდა. აღელვებით უსმენდნენ ლენინგრადელები რადიოგადაცემას ამ საღამო ჟამს. მათი გრძნობები და ფიქრები იმათთან იყო, იქ, მამაც მეომრებთან, რომლებმაც დაიკავეს კრასნოე სელო და როპშა.

ბრძანების გადაცემის ნახევარი საათის შემდეგ ბევრ საწარმოში მიტინგები შესდგა. მიტინგებმა უდიდესი აღფრთოვანებით ჩაიარა

ლენინგრადელები მხურვალე მადლობას უძღვნიან და მიესალმებიან ლენინგრადის ფრონტის მამაც ჯარებს, რომლებმაც გაარღვიეს გერმანელთა ძლიერ გამაგრებული და ღრმად ეშელონირებული ხანგრძლივი თავდაცვა, უხარიათ და ამაყობენ საბჭოთა იარაღის ამ ახალი ბრწყინვალე გამარჯვებით.

ლენინი და სამშობლო

„...ხდება ხოლმე ხანდისხან — ვაგონში შეხვდებიან ერთმანეთს ნაკლებად ნაცნობი ადამიანები და მატარებლის ბორბლების ხმაურში დაიწყებენ ლაპარაკს ყველაზე უფრო სანატრელზე, იმაზე, რასაც არ იტყვიან არასოდეს სხვა დროს, შემდეგ დაშორდებიან და თავიანთ სიცოცხლეში ვეღარ შეხვდებიან ერთმანეთს. ასე იყო იქაც. ამასთან ერთად ფრანგულად ვლაპარაკობდით, ხოლო ადამიანს ხმამაღლა ოცნება უფრო მაშინ ეხერხება, როცა უცხო ენაზე საუბრობს, ჩვენთან ორიოდე საათით მოვიდა ფრანგი ქალი, დამლაგებელი. ილიჩმა გაიგონა ერთხელ, როგორ ღიღინებდა ის რაღაც სიმღერას. ეს იყო ელზასური ნაციონალური სიმღერა. ილიჩმა სთხოვა დამლაგებელ ქალს, კვლავ ემღერა ის და სიტყვებიც წარმოეთქვა. შემდეგში თითონაც ხშირად მღეროდა იმ სიმღერას, რომელიც ასეთი სიტყვებით თავდებოდა:

Vous avez pris Elsace et la Lorraine,
Mais malgrè vous nous resterons frinçais,
Vous avez pu germaniser nos plaines,
Mais notre coeur—vous ne l'aurez jamais!

(„თქვენ დაიპყარით ელზასი და ლოტარინგია, მაგრამ ჩვენ კვლავ ფრანგებად ვრჩებით. თქვენ შესძლეთ გაგერმანელება ჩვენი ველების, მაგრამ ჩვენი გული თქვენს წინააღმდეგაა, ის არასოდეს თქვენთან არ იქნება“).

ეს იყო ათასცხრაას ცხრაწელი—რეაქციის დრო. პარტია აკლებული იყო, მაგრამ მისი რევოლუციური სული ვერ მოსტეხეს. და ეს სიმღერა საუცხოოდ ეხმატკბილებოდა ილიჩის განწყობილებას. უნდა მოგესმინათ, რა ძლიერ ისმოდნენ ეს სიტყვები, როცა მათ ილიჩი წარმოსთქვამდა: „Mais notre coeur—vous ne l'aurez jamais!“

უაღრესად მრავალმნიშვნელოვანია ეს პატარა ნაწყვეტი ნადეჟდა კრუპსკაიას მოგონებისა. ფრანგული პატრიოტული სიმღერის უბრალო სიტყვებმა ააღელვეს დიდი ლენინი, ის სიტყვები ეხმატკბილებოდნენ მის სულიერ განწყობილებას. და იგივე სიტყვები აწერია დღეს ევროპის ყველა ჩაგრული ხალხის დროშაზე. ეს სიძულვილის სიმღერაა, სიძულვილის იმ გერმანელ მტარვალთადმი, რომელთაც სურს ჩანთქან არა მარტო ელზასი და საფრანგეთი, არამედ მთელი მსოფლიო. და ეს სიმღერა გამოხატავს არა მარტო ელზასელების, არამედ ყველა პატიოსანი ფრანგის გულისთქმას. გაველურებული გერმანული ფაშიზმისადმი უსაზღვრო სიძულვილით სავსეა გული ჩეხების, ჰოლანდიელების, ნორვეგიელების, ბელგიელების, ყველა იმ ხალხისა, სადაც კი თავის ბინძური ფეხი შესდგა გერმანელმა მხეცმა. მთელი პროგრესიული კაცობრიობა იბრძვის მიხაკისფერი ჭირის გასანადგურებლად. არა მარტო კვნესა, არამედ ბრძოლისაკენ მოწოდების ყიჟინაც ისმის დამონებულ ევროპაში, რომლის ხალხებსაც ბრძოლისათვის აღაფრთოვანებს ძლევამოსილი წარმატება ჩვენი წითელი არმიისა.

გერმანელმა მტარვალმა დროებით ხელთ იგდო მიწა-წყალი საბჭოთა ბელორუსიის, საბჭოთა უკრაინის, საბჭოთა ბალტიის მხრის ხალხებისა. სწორედ აქ, ჩვენს მშობლიურ მიწაზე, დაიწყო ალსასრული ფაშისტური მხეცისა. მან ვერ ძოსტეხა, ერთი წუთითაც ვერ დაამორჩილა ამაყი სული საბჭოთა ხალხისა. გერმანელ მტარვალთა ფეხქვეშ მიწას ცეცხლი ეკიდება. მრისხანე სახალხო სიძულვილის გრძნობა აფეთქებს მათ ეშელონებს, ძუსრავს მათ ყაჩაღურ ურდოებს. და სულ ძალე სახალხო მრისხანების ქარიშხალი სამუდამოდ აღგვის პირისაგან მიწისა ფაშისტურ სიბილწეს.

სწორედ ამ კონტექსტშია საგულისხმო ის პატარა ეპიზოდი, რომელიც ზემოთ მოვიყვანეთ. იმ სიმღერაში, რომელიც ესოდენ უყვარდა ილიჩს, სწორედ ეს მტრისადმი სიძულვილი და საშშობლოსადმი უსაზღვრო სიყვარული იყო გამოთქმული, მართალია, სადად, მაგრამ ძლიერად, სულში ჩამწვდენად და ამაღელვებლად.

ლენინის მთელი ცხოვრება და ბრძოლა, ყოველი მისი წიგნი, ყოველი ეპიზოდი მისი ნათელი ცხოვრებისა გამსჭვალულია უნაზესი სიყვარულით სამშობლოსადმი, უსაზღვრო სიძულვილით მტრისადმი. ლენინმა სტალინთან ერთად მოგვიპოვა და დაგვიმკვიდრა ძლევამოსილი და მზიანი სამშობლო. მან სტალინთან ერთად შეჰქმნა სოციალისტური სახელმწიფო, უძლეველი ბურჯი თავისუფლებისა. ლენინი და სტალინი ზრდიდნენ და აწრთობდნენ ათეული წლობით საბჭოთა პატრიოტიზმის წმინდა გრძნობას.

ჩვენი სამშობლო თვალგადაუწვდენელი საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირია, ჩვენი ნაყოფიერი ველებია, რომლებიც ააყვავა თავისუფალი ხალხის შრომამ. სამშობლო—ეს ჩვენი მინდვრები და მთებია, წყალუხვი მდინარეები და ტბები, ზღვები და ოკეანეები. სამშობლო—ეს ჩვენი ულამაზესი სოფლები და ქალაქებია, კოლმეურნეობები, ქარხნები და ფაბრიკები, ყველაფერი ის, რაც შექმნილია ჩვენი სამშობლოს მუშების, გლეხებისა და ინტელიგენციის შრომით, და თვითეულ საბჭოთა ადამიანს სიცოცხლეზე მეტად უყვარს სამშობლო, როგორც დედა, რომელმაც იგი აღზარდა, რომელმაც მას სიცოცხლე შეანიჭა.

სამშობლო — ეს ჩვენი დიდი კულტურაა, ჩვენი დიდი წარსულია, რომელმაც გვიანდერძა წინაპართა უძლეველი [illegible], გვიანდერძა უჭკნობი სიყვარული თავისუფლებისა.

დიდმა ლენინმა ორმოდ ჩაიკონერგა გულში ნაციონალური სამაყოს ეს მინდესი გრძნობა, გაიხსენეთ მისი წერილი ველიკოროსების ეროვნული სიამაყის შესახებ, გაიხსენეთ, რა სიყვარულით ეპყრობოდა ის როგორც რუსი ხალხის, ისე ყველა მოძმე ხალხის კულტურულ საგანძურს. ლენინმა გვასწავლა, ვიამაყოთ იმით, რომ ჩვენმა ხალხმა წარმოშვა რადიშჩევი და დეკაბრისტები, პუშკინი და ტოლსტოი.

ლენინის უახლოესი მეგობარი და თანამებრძოლი მაქსიმ გორკი ამბობდა: „ჩვენი ლიტერატურა ჩვენი სიამაყეა, ეს არის ყველაზე უკეთესი, რაც შეუქმნია ჩვენ როგორც ერმა. მასშია ჩვენი ფილოსოფია, მასში აღბეჭდილია დიადი აღფრთოვანება სულისა“. გორკის ეს სიტყვები შთაგონებულია სწორედ ლენინის ზემოხსენებული სტატიით ხალხის ნაციონალური სიამაყის შესახებ. სწორედ ამიტომ იყო, რომ 1918 წლის მძიმე დღეებში, ბლოკადისა და ინტერვენციის დღეებში სახალხო კომისართა საბჭომ ლენინის თავმჯდომარეობით გამოსცა დეკრეტი—მოსკოვსა და სხვა ქალაქებში აღემართათ მონუმენტალური ძეგლები პუშკინის, ლერმონტოვის, გოგოლის, ბელინსკის, ტოლსტოის, ჩერნიშევსკისა, დოსტოევსკის, დობროლუბოვის, შევჩენკოს, ტიუტჩევის, სკოვოროდას, მუსორგსკისა და სხვა გამოჩენილი ადამიანებისა, რომელთაც თავიანთი შემოქმედებით შეჰქმნეს უძვირფასესი საუნჯე ხალხის სულიერი სიდიადისა.

ხსენებულ მწერალთა და ხელოვანთა შემოქმედებაში ლენინს იტაცებდა ის, რომ ეს ადამიანები იყვნენ არა კარჩაკეტილი ესთეტები, არამედ მოწინავე მოქალაქენი, უშიშარი მებრძოლები კაცობრიობის უკეთესი მომავლისათვის. ლენინს იტაცებდა მათი დემოკრატიზმი, მათი ხალხურობა, მათი პატრიოტული აღფრთოვანება.

მაქსიმ გორკი იგონებს ლენინის შემდეგ სიტყვებს ტოლსტოის შესახებ:

„—რამოდენა კლდეა, ჰა? რა ბუმბერაზი ადამიანია? აი ეს არის, ჩემო კარგო, მხატვარი... და იცით, კიდევ რა არის განსაცვიფრებელი: ამ გრაფამდე ლიტერატურაში ნამდვილი მუჟიკი არა ყოფილა“.

გორკი განაგრძობს:

„შემდეგ მოჭუტული თვალებით შემომხედა და მკითხა:

— ვინ შეიძლება დავაყენოთ მის გვერდით ევროპაში?

თვითონვე უპასუხა:

— არავინ.

და ხელების ფშვნეტით გაიცინა კმაყოფილმა.

ცხადია, ეს შემთხვევითი ფრაზა არ არის. ვინც იცნობს ლენინიზმის მთელ სისტემას, მისთვის ნათელი და გასაგები იქნება ლენინის ეს სიამაყე რუსული ლიტერატურით, მთელი საბჭოთა ხალხების სულიერი კულტურით. ეს სიყვარული გადმოგვცა ჩვენ ლენინმა. ამ სიყვარულით აღგზნებული მიიწევდნენ წინ დასავლეთის ფრონტის მებრძოლები, როცა ისინი ანთავისუფლებდნენ ოსნაია პოლიანას, ტოლსტოის წმინდა საფლავს გერმანელი ბარბაროსებისაგან. ეს სიყვარული ამოქმედებს საბჭოთა ადამიანს, როცა იგი იცავს საბჭოთა ქვეყნის კულტურას, იცავს ჩვენ დიდ წარსულსა და აწმყოს, იცავს წინაპართა საფლავებს და ბავშვთა აკვნებს.

როცა ათასცხრაას თოთხმეტ წელს თვითმპყრობელობამ აკრძალა შევჩენკოს იუბილე, ლენინმა პირველმა აიმაღლა ხმა ამ ველური რეპრესიის წინააღმდეგ. გავიდნენ წლები და გერმანელმა ფაშისტებმა, რომელთა სიბილწეს და სიმხეცეს საზღვარი არა აქვს, პოლტავაში და მთელს უკრაინაში დასწვეს მუზეუმები, წაბილწეს შევჩენკოს საფლავი. და როცა გერმანელ ყაჩაღებს წითელარმიელი ტყვეობა და ხიშტით ანადგურებს, როცა მათ ბრბოებს ტანკის მუხლუხებით სრესავს, როცა მათ სანგრებს ქვემეხების ცეცხლით ანგრევს,— მას, წითელ მებრძოლს ამოქმედებს, ძალას აძლევს, აღაფრთოვანებს ის სიყვარული, შევჩენკოსადმი, სამშობლოსადმი, კულტურისადმი, რომელსაც ჩვენში ზრდიდა დიდი ლენინი, რომელსაც ზრდიდა და ზრდის დიდი სტალინი.

ჩვენი წარმატებების, ჩვენი გამარჯვებების უძლიერესი წყარო საბჭოთა სამშობლოს ხალხთა ლენინურ-სტალინური მეგობრობაა, საბჭოთა პატრიოტიზმია, სამშობლოს სიყვარულია. ამ პატრიოტიზმით და სიყვარულით შთაგონებულმა საბჭოთა ადამიანმა გაანადგურა ჰიტლერის ბრბოები სტალინგრადთან, თავისი მკერდით გაგლიჯა მიუს-ფრონტი, გადალახა დნეპრი, ათასობით გაანთავისუფლა ქალაქები და სოფლები და ახლა კვლავ ძლევამოსილად განაგრძობს ფაშისტური ურდოების განადგურების საქმეს.

არ არსებობს სამშობლოს სიყვარულზე უფრო მაღალი და წმინდა გრძნობა. ეს სიყვარული ხალხის წარსულისა და აწმყოსადმი ამჟამად გმირობის სასწაულებს ახდენს: წითელი არმია ძლევამოსილად ამთავრებს საბჭოთა მიწა-წყლის საბოლოო გაწმენდას ფაშისტური სიბილწისაგან.

გ. ნატროშვილი

ლენინი და **სტალინი** იბილავენ დენიკინის განადგურების გეგმას. გრავიურა ხეზე მხატვ. სტარონოსოვისა.

ვიქტორ გაბესკირია

მეგრძოლის დაბრუნება

უხარია და უკვე არ გრძნობს ჭრილობას, ტკივილს,
თოვს, თენდება და უსმენს გზაზე მამლების ყივილს.

აი, ის უკვე ხედავს ნაცნობ მიდამოს ტყიანს!
მისი ჩამოსვლა სოფელში ჯერ არ შეუტყვიათ.

მოულოდნელათ ორღობეში აყეფდა ძაღლი.
აი, გამოჩნდა იმ მეზობლის ეზო და სახლი,

რომელსაც მუდამ, ის რატომღაც თავის მტრათ თვლიდა,
ემდურიოდნენ და ამ სახლს ცივათ თუ ჩაუვლიდა.

მაგრამ ახლა კი, შეანელა მან სიარული,
ხედავს, მორბიან იმ სახლიდან და სიხარულით

შემოეხვიენ ვით შვილს, ვით ძმას, ტკბილი ალერსით
თან ამჩნევს ცრემლებს სიხარულის, დალოცვა ესმის.

აკვირდებიან ვაჟკაცს, მრავალ ომში გამოვლილს
და ამ შეხვედრას უსპეტაკესს, აცვია თოვლი.

ქართული მუსიკის კონცერტები მოსკოვში

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების ოცდასამი წლისთავთან დაკავშირებით ხელოვნების საქმეთა კომიტეტი და მოსკოვის ფილარმონია, ქალაქ მოსკოვში მიმდინარე წლის 25 თებერვლისათვის აწყობენ ქართული საბჭოთა მუსიკის სიმფონიურ კონცერტებს.

კონცერტების ჩასატარებლად მოსკოვში მიდიან ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე დირიჟორი შალვა აზმაიფარაშვილი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი დავით გამრეკელი და სხვები.

სიმფონიური კონცერტების პროგრამაშია: სტალინური პრემიის ლაურეატების: შ. მშველიძის სიმფონიური პოემა „ზვიადაური“ და „მზის ამოსვლა“ (ოპერა „ტარიელიდან“) და გრ. კილაძის ცეკვა ოპერა „ლადო კეცხოველიდან“, ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწეების: ა. ბალანჩივაძის „რიცას ტბა“, „აფიცავ ჩემს მიწას“ და სიმღა ბალეტ „მთების გულიდან“, ი. ტუსკიას „ლეკური“, ი. გოკიელის ლეგანის არია ოპერა „პატარა კახიდან“, შ. თაქთაქიშვილის „საზეიმო უვერტიურა“, რესპუბლიკის სახალხო არტისტის დ. არაყიშვილის თამარ მეფის კავატინა ოპერა „შოთა რუსთაველიდან“, შ. აზმაიფარაშვილის—სიმფონიური სურათები „ისანი“, „ბაღდადური“ და „ინბარი“ და კომპოზიტორების: ა. მაჭავარიანის არია ოპერა „დედა და შვილიდან“, ო. ბარამიშვილის „ქარიშხალა“ და გ. თორაძის „სადღესასწაულო უვერტიურა“.

სიმფონიურ კონცერტებში, სხვათა შორის, მონაწილეობას მიიღებს მოსკოვის დიდი თეატრის მსახიობი რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი ვ. დავიდოვა.

მამია დუდუჩავა

ლენინი და ხელოვნება

დიდი ლენინის ნააზრევსა და პრაქტიკულ-რევოლუციურ მოღვაწეობაში მკვეთრი გამოძახილი ჰპოვეს ხელოვნების თეორიისა და ისტორიის, აგრეთვე სოციალისტური ხელოვნებისა და კულტურის ძირითადმა პრობლემებმა. წერილები ლევ ტოლსტოიზე, სხვადასხვა შრომებსა, წერილებსა და ცალკეულ შენიშვნებში წარმოდგენილი შეხედულებები, ერთის მხრივ—ბელინსკის, გერცენის, ჩერნიშევსკის, დობროლიუბოვის, სალტიკოვ-შჩედრინის, ტურგენევის, ნეკრასოვის, უსპენსკის, ჩეხოვისა და გორკის, ხოლო მეორეს მხრივ—ლიტერატურის, თეატრის, სახვითი ხელოვნების, კინოს, მუსიკის, საერთოდ ხელოვნების, კლასიკური მემკვიდრეობის გამოყენების, პროლეტარული ხელოვნებისა და კულტურის შესახებ,—ასეთია ძირითადად ის წყაროები, რომლებშიც ასახულია ლენინის ესთეტიკური იდეები, შემცველი ზემოთ აღნიშნული პრობლემების ბრწყინვალე ანალიზისა. ამავე დროს ლენინიზმი, განსაკუთრებით-კი მისი ისეთი შემადგენელი ნაწილები როგორიც არის, ასახვის თეორია და სხვ. გვევლინება როგორც უშუალო თეორიული დასაყრდენი ხელოვნების თეორიისა, ისტორიისა და კრიტიკისათვის. ამრიგად, ლენინის სახელთან დაკავშირებულია გარკვეული მთლიანი ხასიათის ესთეტიკური კონცეფცია, რომელიც მარქსისტული ესთეტიკის განვითარების ახალ ეტაპს წარმოადგენს.

* * *

ლენინის ესთეტიკური შეხედულებების ერთ-ერთი ძირითადი მომენტი მხატვრული ასახვის თეორიაა. როგორც ცნობილია, კ. მარქსმა „პოლიტიკური ეკონომიის კრიტიკისათვის“ დაწერილ შესავალში ხელოვნება განსაზღვრა, როგორც ობიექტური სინამდვილის მხატვრული ათვისება. ამავე დროს კ. მარქსი და ფრ. ენგელსი, სხვადასხვა შრომას და პირად წერილებში ხაზგასმით აღნიშნავდნენ ხელოვნების სპეციფიკურ ხასიათსა და უდიდეს შემეცნებითს მნიშვნელობას. ლენინი თავის ცალკეულ შენიშვნებში, უმთავრესადაც წერილებში ლევ ტოლსტოიზე, იძლევა მარქს-ენგელსის აღნიშნულ პრინციპის განვითარებას. მისი განსაზღვრით, თეორიული შემეცნება, რომელიც სინამდვილეს მსჯელობის, მტკიცების, მცნებების, კანონების, საერთოდ ლოგიკური შემოკლებების საშუალებით სახავს, „სამყაროს მეცნიერულ სურათს“ ჰქმნის. მხატვრულ შემეცნებას, ასახვის აღნიშნულ ფორმისაგან განსხვავებით, ახასიათებს სინამდვილის მხატვრული ჩვენება, განსახიერება. ამიტომ ხელოვნების არსს შეადგენს სინამდვილის მხატვრული სურათის შექმნა, მხატვრული ასახვა. ხელოვნების ეს თავისებურობა კი არ უკავშირდება მხოლოდ ასახვის ფორმას. ხელოვნება სპეციფიკურია არა მარტო როგორც გამოხატვა, არამედ როგორც შემეცნებაც. ხელოვნების სპეციფიკური შემეცნებითი ბუნების ეს ბრწყინვალე გაგება განსაკუთრებით მკვეთრად აქვს ხაზგასმული ლენინს წერილში „ლევ ტოლსტოი, როგორც რუსეთის რევოლუციის სარკე“. ამ წერილში ლენინი სწერდა:

„დიდი მხატვრის სახელის შეპირისპირება რევოლუციასთან, რომელიც მან აშკარად ვერ გაიგო, რომელსაც იგი აშკარად განშორდა, პირველი შეხედვით შეიძლება უცნაურად და არაბუნებრივად მოსჩანდეს. ხომ არ დავარქმევთ სარკეს იმას, რაც ცხადად არ ასახავს მოვლენებს სისწორით? მაგრამ ჩვენი რევოლუცია უადრესად რთული მოვლენაა: მის უშუალოდ მომხდენთა და მონაწილეთა მასაში ბევრი ისეთი სოციალური ელემენტი ურევია, რომლებსაც აგრეთვე აშკარად არ ესმოდათ, რაც ხდებოდა, შორდებოდნენ ნამდვილ ისტორიულ ამოცანებს, რომლებიც მოვლენების მსვლელობამ მათ წინაშე დააყენა. და თუ ჩვენს წინაშე მართლაც დიდი მხატვარია, ზოგიერთი რამ რევოლუციის თუნდაც არსებითი მხარიდან მას უნდა აესახა თავის ნაწარმოებებში“.[1])

ტოლსტოის მხატვრული ხედვის ეს გენიალური განსაზღვრა, გარდა იმისა, რომ კონკრეტული, მთლიანი სახით ავლენს მხატვრული ასახვის თავისებურობას და პრინციპულად უპირისპირდება ვულგარისტების თვალსაზრისს, რომელიც შემოქმედებაში ყოველთვის და ყველგან მხოლოდ ხელოვანის კლასობრივი ინტერესების მხატვრულ ილუსტრიტებას ხედავს, — განსაკუთრებით მიუთითებს აგრეთვე ამ თავისებურების გამოვლენის სოციალურ საფუძველსაც. მხატვრული ასახვის, როგორც შემეცნების სპეციფიკისა, და სოციალური გარემოს ეს ორგანიული დაკავშირება კიდევ უფრო მკვეთრად არის ხაზგასმული ლენინის მსჯელობის იმ ნაწილში, რომელიც „ტოლსტოის სკოლასა, მოძღვრებასა და ნაწარმოებისათვის“ დამახასიათებელ „აშკარა წინააღმდეგობას“ ეხება. აქ ლენინი ურთიერთისაგან ანსხვავებს ტოლსტოიში წარმოდგენილ ორ მოპირდაპირე პოლუსს.

ლენინი სწერს:

„წინააღმდეგობანი ტოლსტოის ნაწარმოებსა, შეხედულებებსა, მოძღვრებებსა და სკოლაში მართლაც მდაღადებელია. ერთის მხრით, გენიალური მხატვარი, რომელმაც მოგვცა არა მარტო რუსეთის ცხოვრების შეუდარებელი სურათები, არამედ მსოფლიო ლიტერატურის პირველხარისხოვანი ნაწარმოებებიც. მეორე მხრით — მემამულე, რომელიც მწვალებლობს ქრისტეს სახელით... ერთი მხრით, მეტად ფხიზელი რეალიზმი, ყოველგვარი ნიღაბის ჩამოგლეჯა, მეორე მხრით, ყველაზე უსაძაგლესი რამის ქადაგება, რაც კი არის ქვეყანაზე. სახელდობრ: რელიგიისა, მი. ხწრაფება სახაზინო მოსამსახურე ხუცების ნაცვლად ზნეობრივი რწმენის მქონე ხუცების დაყენებისა, ე. ი. ყველაზე მოქნილი და ამიტომაც განსაკუთრებით საზიზღარი ხუცობის გავრცელება“.[2])

ეს წინააღმდეგობანი ტოლსტოის შემოქმედებაში, ლენინის მსჯელობის მიხედვით, ერთიანად მეფავნდებიან როგორც წინააღმდეგობა, მოცემული რეალისტ მხატვარ ტოლსტოის ნაწარმოებებსა და რეაქციონერ-მოაზროვნე ტოლსტოის შეხედულებებს შორის. დამახასიათებელია, რომ ტოლსტოის შემოქმედების ეს ანალიზი, არსებითად იმავე თვალსაზრისს შეიცავს, როგორსაც ფრ. ენგელსი ანვითარებს ბალზაკის შემოქმედების ანალიზის დროს, მ. ჰარკნესთან მიწერილ წერილში. აღნიშნულის მიუხედავად მარქსისტული ესთეტიკური აზროვნების ეს უადრესად დიდი მნიშვნელობის მქონე დოკუმენტები, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად წარმოიშვა, ლენინი არ იცნობდა ფრ. ენგელსის დასახელებულ წერილს, იგი გამოქვეყნებული იქნა ლენინის გარდაცვალების შემდეგ.

ფრ. ენგელსი ხსენებულ წერილში აღნიშნავს ბალზაკისათვის დამახასიათებელ წინააღმდეგობას, მიუთითებს მისი შემოქმედების მეთოდის — რეალიზმის დამსახურებას, ხოლო უკანასკნელის სახით მხატვრული შემეცნების სპეციფიკურ არსებასაც; ლენინი გარდა იმისა, რომ ანვითარებს ამ პრინციპებს, — აგრეთვე განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ამ პრინციპების სოციალურ საფუძვლებთან დაკავშირებას. კერძოდ ლენინის ახსნით, ტოლსტოის შემოქმედებასა და აზროვნებაში არსებული წინააღმდეგობები „ესაა გამოხატულება იმ წინააღმდეგობებით სავსე პირობებისა, რომლებშიც ჩაყენებული იყო რუსეთის ცხოვრება მე-XIX საუკუნის უკანასკნელ მესამედში“.[3]) ამავე დროს ლენინი, შთელ რიგ თავის წერილებში („ლ. ტოლსტოი, როგორც რუსეთის რევოლუციის სარკე“, „ლ. ტოლსტოი და თანამედროვე მუშათა კლასი“, „ლ. ტოლსტოი“ და სხვა), იძლევა თვით ამ დასკვნის კონკრეტული ანალიზს, რომელშიც ბრწყინვალედ აშკარავდება ის რთული შეჭიდულობანი, ხელოვნისა და ეპოქის ურთიერთობას რომ ახასიათებს. სამრიგად, ყველა აქამდე აღნიშნულ მომენტის მთლიანობა ნათელს ხდის, რომ ლენინი მხატვრულ მოვლენებს, მხატვრულ შემეცნებას იხილავს, როგორც სინამდვილის ასახვის სპეციფიკურ სფეროს, მაგრამ ამავე დროს, წმინდა სპეციფიკურის მიხედვითაც კი მხოლოდ სოციალური გარემოს ჩარჩოში, მხოლოდ ისტორიული თვალსაზრისით და არა განყენებულად, არა აბსტრაქტულად.

* * *

ლენინი, რომელიც როგორც ცნობილია გენიალური თანამიმდევრობით იყენებდა და ანვითარებდა კლასების მარქსისტულ თეორიას, ხაზგასმით აღნიშნავდა ხელოვნების არა მხოლოდ სოციალურ, არამედ კლასობრივ და პარტიულ ბუნებასაც. ლენინის ეს თვალსაზრისი უველაზე თვალსაჩინოდ წარმოდგენილია, ერთის მხრივ შრომაში „პარტიული ორგანიზაცია და პარტიული ლიტერატურა“, აგრეთვე სრულიად რუსეთის პროლეტკულტის პირველი ყრილობისათვის დაწერილ „რეზოლუციის პროექტში“ ხოლო მეორე მხრივ—ცნობილ მოძღვრებაში ორი კულტურის შესახებ.

მათგან აქ მხოლოდ უკანასკნელის ირგვლივ შევჩერდებით.

ლენინის მოძღვრება ორი კულტურის შესახებ განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს ხელოვნების სოციალური ბუნების საკითხთან დაკავშირებით. ცნობილია, რომ ფაშისტი ბარბაროსები თავიანთი ველური და ხისხლიანი პროგრამის „დასახაბუთებლად“ ესთეტიკის სფეროსაც იყენებენ. ისინი ცდილობენ დამტკიცონ, თითქოს ყოველი ერის ხელოვნებას ახასიათებდეს გარკვეული ანხოლუტური რასიული თვისებები, ხოლო თვით ეს თვისებები თავის მხრივ რასიული სისხლიდან მომდინარეობდნენ. ამ „თეორიულ“ ანდა-უბდას თან ახლავს, აგრეთვე ყოველგვარ ელემენტალურ ფაქტიურ საფუძველს მოკლებული „მტკიცება“ გერმანული ხელოვნების ანხოლუტური უპირატესობის შესახებ, რაც ფაშისტთა ზრუვას „საფუძველს“ აძლევს ანგრიონ და ანადგურონ სხვა ერთა ხელოვნებისა და კულტურის საუკეთესოებით შექმნილი ბრწყინვალე ძეგლები. ლენინისა და სტალინის მოძღვრება ერისა, საერთოდ ეროვნული საკითხისა და კულტურის შესახებ ძირფესვიანად ამსხვრევს ფაშისტთა ამ „თეორიულ-ესთეტიკურ“ ყაჩაღობას.

უპირველეს ყოვლისა აღსანიშნავია, ის გარემოება, რომ ლენინი არ უარყოფდა კულტურის ეროვნულ-ნაციონალურ ხასიათს. პირიქით ნაციონალური ბუნება მას ხელოვნების არსებით თვისებად მიაჩნდა. ამ მხრივ უაღრესად დამახასიათებელია ლენინის პოლემიკა ბუნდელ ლიბმანთან. უკანასკნელის „ნაციონალური კულტურის“ ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური ლოზუნგის წინააღმდეგ, მუშათა კლასის კულტურის არსს ლენინი ინტერნაციონალიზმში ხედავდა. ამავე დროს, ის ხელაღებით უარყოფდა პროლეტარული კულტურის ინტერნაციონალურ და ნაციონალურ მხარეთა ურთიერთ დაპირისპირებას. მისი განსაზღვრით, „ინტერნაციონალური კულტურა უეროვნო არაა“ როგორც ცნობილია, ლენინის ამ პრინციპის განვითარება, როგორც ამ მხრივ, ისე საერთოდაც, მოგვცა ლენინის გენიალურმა მოწაფემ და თანამებრძოლმა, ხალხთა დიდმა ბელადმა ამხანაგმა სტალინმა. „ჩვენ, — ამბობდა ამხანაგი სტალინი თავის ერთ-ერთ სიტყვაში, — ვაშენებთ პროლეტარულ კულტურას, ეს სრული სიმართლეა, მაგრამ ისიც მართალია, რომ პროლეტარული კულტურა, თავისი შინაარსით სოციალისტური, ენის, ყოფაცხოვრებისა და სხვ. განსხვავების მიხედვით, სხვადასხვა ფორმასა და გამოხატულებას ღებულობს სოციალისტურ მშენებლობაში ჩაბმულ სხვადასხვა ხალხთა შორის. თავისი შინაარსით პროლეტარული, ფორმით ნაციონალური, — ასეთია ის საკაცობრიო კულტურა, რომლისკენაც მიდის სოციალიზმი.“[4]) ამრიგად ლენინისა და სტალინის განსაზღვრით, ნაციონალური ფორმა იმდენად გარდაუვალ თვისებას წარმოადგენს კულტურისათვის, რომ მას მუშათა კლასის, სოციალიზმის კულტურაც გულისხმობს შინაგანი ორგანიულობით, როგორც ერთერთი არსებით მხარეს. მაგრამ შეორე მხრივ, მათივე თვალსაზრისით, როგორც ერის, ისე კულტურის ნაციონალური თავისებურება წარმოადგენს არა ბიოლოგიურ კატეგორიას, არამედ გარკვეული ეკონომიური ვითარების საფუძველზე აღმოცენებულ სოციალურ-ისტორიულ მოვლენას. ამიტომ, გარდა იმისა, რომ ის ცვალებადია, ამავე დროს ორგანიულად არის დაკავშირებული სოციალური ურთიერთობის, კერძოდ კლასობრივ საზოგადოებაში კლასობრივი ბრძოლის განვითარების პროცესთან. ამ უკანასკნელი მომენტის განსაკუთრებულ ხაზგასმას იძლევა ლენინი თავის ცნობილ მოძღვრებაში ორი კულტურის შესახებ. „ორი ერია თვითეულ თანამედროვე ერში—ვეტყვით ჩვენ ყველა ნაციონალ-სოციალს, — წერდა ის 1913 წელს „კრიტიკულ შენიშვნებში ნაციონალური საკითხზე“. — არის ორი ნაციონალური კულტურა თვითეულ ნაციონალურ კულტურაში. არის ველიკორუსული კულტურა პუშკინ-ჩაიკოვსკის, გუჩკოვების, და სტრუვებისა, — მაგრამ არის აგრეთვე ველიკორუსული კულტურა, რომლის დამახასიათებელია ჩერნიშევსკისა და პლეხანოვის სახელები. ასეთივე ორი კულტურაა უკრაინელობაში, ისე როგორც გერმანიასა, საფრანგეთსა, ინგლისში, ებრაელებში და სხვ.“[5]) ანდა კიდევ: „თვითეულ ნაციონალურ კულტურაში მოიპოვება, განუვითარებლად მაინც, დემოკრატიული და სოციალისტური კულტურის ელემენტები, ვინაიდან თვითეულ ერში არის მშრომელი და ექსპლოატირებული მასა, რომლის ცხოვრების პირობები გარდაუვალად წარმოშობენ დემოკრატიულ და სოციალისტურ იდეოლოგიას. მაგრამ თვითეულ ერში არის აგრეთვე ბურჟუაზიული კულტურა (ხოლო უმრავლესობაში კიდევ მაკრამეული და ... რიკალურიც), ანათანავე - არა -მარტო „ელემენტების“ სახით, არამედ რაბატ(ი)ული კულტურის სახით (ფაქტიურად ყველგან ლენინსაა)“[6]) კლასობრივი განსაზღვრულობის გარეშე, მდგომი, თავისუფალი კულტურა, და მაშასადამე ხელოვნებაც „შესაძლებელია მხოლოდ სოციალისტურ უკლასო საზოგადოებაში“.[7])

დასასრულ, აქ განხილულ საკითხთან დაკავშირებით, საჭიროა აღინიშნოს ის დიდი შეფასებაც, რომელსაც ლენინი აძლევდა ეროვნულ პატრიოტიზმსა და ნაციონალური სიამაყის გრძნობას. კერძოდ ის პატრიოტიზმი თვლიდა „ერთ-ერთ უველაზე ღრმა გრძნობად, რომელიც განმტკიცებულია ასეული და ათასეული წლებით“, ხოლო იმ ცილისმწამებელთა წინააღმდეგ, რომლებიც ბოლშევიკებს ბრალს დებენენ ნაციონალური სიამაყის გრძნობის უარყოფაში, სწერდა: „უცხოა თუ არა ჩვენთვის ველიკორუს შეგნებულ პროლეტარებისადმი ეროვნულ სიამაყის გრძნობა? რასაკვირველია არა! ჩვენ გვიყვარს ჩვენი ენა და ჩვენი სამშობლო“... „ჩვენ აღსავსენი ვართ ეროვნული სიამაყით, იმიტომ რომ ველიკორუსების ერმაც შეჰქმნა აბრეთვე რევოლუციური კლასი, მანაც დამტკიცა, რომ შესწევს ნიჭი კაცობრიობას მისცეს დიდი ნიმუშები თავისუფლებისა და სოციალიზმისათვის ბრძოლისა“.[8]).

ლენინის ამ შეფასებას, როგორც ცნობილია, ამჟამად ბრწყინვალედ ადასტურებს ჩვენი პარტიისა და ჩვენი ხალხის გმირული ბრძოლები და მგზნებარე პატრიოტიზმი მართული გერმანელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ.

* * *

ლენინს გატაცებით უყვარდა ხელოვნება. ლენინის ასეთ დამოკიდებულებას ხელოვნებისადმი საფუძვლად ედვა ხელოვნების სოციალურ-შემეცნებითი და ესთეტიკური მნიშვნელობის მაღალი შეფასება.

მაგრამ, ამავე დროს, ლენინს ყველაფერი ერთნაირად არ ხიბლავდა ხელოვნებაში. იგი გარდა იმისა, რომ ყოველთვის აქცევდა შესაფერ ყურადღებას მხატვრული ნაწარმოების სპეციფიკურ მხარეს — მხატვრულ სიძლიერეს, „ჭეშმარიტ მშვენიერებას“, — მხოლოდ რეალიზმს თვლიდა ხელოვნების ნამდვილ გზად. ამიტომ მას უკიდურესად სძულდა ყოველგვარი დეკადენტური იზმები. ლენინი ხელოვნებიდან მოითხოვდა არა წმინდა „ფორმიბის“ თამაშს, არა დეკადენტურ დაცემულობას, არამედ მაღალ იდეებს, ღრმა ხალხურობას, მხატვრულ სისადავესა და სიძლიერეს. „ხელოვნება, — უთქვამს მას კლარა ცეტკინთან საუბარში, — ეკუთვნის ხალხს. ის მთელი თავისი სიღრმით უნდა მივიდეს მშრომელთა ფართო მასებთან. იგი უნდა გახდეს გასაგები და საყვარელი მათთვის. მან უნდა შეაერთოს ამ მასების გრძნობა, აზრი და სურვილი და აამაღლოს ისინი. მან უნდა გაალვიძოს მათში მხატვრები და განავითაროს ისინი“. აქ წარმოდგენილ პრინციპთა საფუძველზე ლენინის იდეალი იყო არა „სამუზეუმო ხელოვნების“, არამედ მოწინავე იდეებით ამეტყველებული და მხატვრულად ძლიერი, ღრმად რეალისტური და ხალხური, შინაარსით სოციალისტური და ფორმით ნაციონალური, დიდი სოციალური პორიზონტის ხელოვნების შექმნა. ამ ინტერესით აღგზნებული იბრძოდა იგი ახალი ხელოვნებისათვის დიდი რევოლუციის პირველი დღეებიდანვე.

ლენინის შემდეგ ამ ბრძოლის ბრწყინვალე გაგრძელება დაკავშირებულია ლენინის უდიდეს მოწაფის, ლენინ-სტალინის პარტიისა და მთელი პროგრესული კაცობრიობის გენიალური ბელადის ამხანაგ სტალინის სახელთან. ამ ამხანაგ სტალინის ბრძნული ხელმძღვანელობით, ამჟამად ჩვენ უკვე გვაქვს ღირსეული საბჭოთა ხელოვნება, ამხასველი ჩვენი ეპოქის მაგნისტიზმისა და ჩვენი ხალხის ინტერესებს. ხელოვნება, რომელიც აქტიურ მონაწილეობას იღებს იმ დიდ განმანთავისუფლებელ ბრძოლაში, რომელსაც გმირული წითელი არმია და მთელი საბჭოთა ხალხი აწარმოებს ფაშისტ ბარბაროსების წინააღმდეგ.

[1]) ლენინი, თხზულებანი, ტ. 12, გვ. 418.
[2]) იქვე, გვ. 421.
[3]) იქვე გვ. 422.
[4]) ი. სტალინი, „ლენინიზმის საკითხები“, 1933 წ. გვ. 159.
[5]) ლენინი, „ნაციონალური საკითხი“ გვ. 88-89.
[6]) იქვე, გვ. 78-79.
[7]) Ленин—сочиненя, т. VIII. გვ. 389.
[8]) ლენინი, თხზულებანი, ტ.XVIII, გვ. 96.

ქარლო გოგოძე

კინოაპარატით ბრძოლის ველზე

ღამეა... გარშემო სამარისებური სიჩუმე დგას. ტყვიით გასხეპილ ხეებზე აქა-იქ შერჩენილი ფოთოლიც კი არ ირხევა. ნოვოროსიისკის მიდამოებში მდუმარებაა. ეს სიწყნარე ერგვინის წინ გამეფებულ მყუდროებას უფრო ჩამოჰგავს. მტრის სანგრებისაკენ მიმართული ქვემეხები მწყობრად დგანან, შზად არიან აქუხდნენ და ცეცხლისა და ლითონის ნიაღვარით წალეკონ მტრის საფარ-ბუნაგები. და აი ნიშანიც მოდის. ცამდე ავარდნილი მაშხალა წყვდიადს კვეთს და საბჭოთა ლაშქარს შეტევისაკენ მოუწოდებს.

ქუხან ქვემეხები. ცაზე საბჭოთა თვითმფრინავების გუნდი ჩნდება. მას თან მტრის გამანადგურებელი ცეცხლი და ფოლადი მიაქვს. ნოვოროსიისკი რკალშია. საბჭოთა მებრძოლები ყოველ მხრიდან უტევენ გერმანელთა სიმაგრეებს.

ნანგრევებად ქცეულ ქალაქში გაცხარებული ბრძოლაა. ყოველი ქუჩა ბრძოლის ველია, ყოველი სახლი—სანგარი, ყოველი კედელი—სახელდახელო თავშესაფარი. ყოველი მხრიდან ტყვია სწვიმს. გამანადგურებელი ცეცხლი ანთია. წინ, წინ! არც ერთი წუთი შესვენება! წითელარმიელთა დანაყოფები საარაკო გმირობით უტევენ მტერს. შეუბრალებლად ანადგურებენ მას. შურს იძიებენ იმ ჰპატარა ბავშვისათვის, ხესთან რომ ჩაუფლავთ ხიშტით განგმირული. შურს იძიებენ იმ ახალგაზრდა ქალიშვილისთვის, ნაღმით რომ დაუფლეთიათ გერმანელებს, შურს იძიებენ იმ ძმებისთვის, შენობების ნანგრევებში რომ მოსჩანან ცოცხლად დამწვარნი. შურს იძიებენ იმ ოდესღაც თვალწარმტაც შენობებისთვის, რომელთა კედლების ნამთებიც საცოდავად გაშეშებულან.

(„ლიტ. და ხელოვნ.“ მე-2 გვ.).

აქედან, ამ მიდამოებიდან ცდილობდა მტერი მზიერ საქართველოს წალეკვას. მაგრამ მოსტყუვდა. ნოვოროსიისკის მიდამოებში მან თავისი სიკვდილი ჰპოვა. ხოლო ქალაქის თავზე კვლავ აფრიალდა თავისუფლების დიადი დროშა.

აი რა სურათებს გვიშლის თვალწინ კინორეჟისორის ირაკლი კანდელაკის და ოპერატორების ლევან არზუმანოვისა და ოთარ დეკანოსიძის ნარკვევი „გერმანელთა ავანტიურის დასასრული კავკასიაში“.

კინოქრონიკის აღნიშნული ჯგუფი თან მიჰყვებოდა კავკასიის დაცვისთვის მომავალ მებრძოლებს. ძნელი არ იყო კინომუშაკების პოვნა მოწინავე პოზიციებზე, იქ, სადაც ველ-მინდვრები და გორაკები ყუმბარებით იყო გადახნული. ისინი ყველგან იყვნენ—მებრძოლთა შორის, მათ გვერდით. ისინი ყოველ დღე კინო-ლენტზე ბეჭდავდნენ მეომართა გმირული ბრძოლის ეპიზოდებს.

ბაქსანის ხეობაში შეეხვდი მათ. კინოქრონიკის მუშაკები მოწინავე ხაზისაკენ მიისწრაფოდნენ. საფრონტო გაზეთის რედაქტორთან ერთად მუშაობის გეგმებს აწყობდნენ.

ზემოდან კავკასიონის ჭალარა მწვერვალები დაგვცქეროდნენ.

— ხვალ მოწინავე ხაზზე გეწვევით,— მითხრა ოპერატორმა არზუმანოვმა.—სულ წინ უნდა ვიყოთ, ჩვენი ბიჭების ბრძოლა უნდა გადავიღოთ. დაე, როგორც დღეს, ისე მომავალში ნახონ როგორ იცავენ ჩვენი ვაჟკაცები დიდ სამშობლოს.

და მართლაც ოპერატორმა ლ. არზუმანოვმა, მისმა თანაშემწეებმა დეკანოსიძემ და კილასონიძემ, რეჟისორ ი. კანდელაკის ხელმძღვანელობით შესანიშნავი ფილმები შეჰქმნეს. ნალჩიკი, არმავირი, ქერჩი, ფეოდოსია, ნოვოროსიისკი, ტამანი და მთელი ჩრდილოეთ-კავკასიის ფრონტი, — აი ის ადგილები, სადაც მუშაობდა აღნიშნული ჯგუფი.

ასევე ენერგიულად მუშაობს მეორე ჯგუფი, რომელშიაც შედიან კინორეჟისორი შალვა ხომერიკი, ოპერატორები ალ. აჯიბეგაშვილი და გ. უსეინაშვილი. სხვა სახის თემებს შორის მათი საყვარელი თემა შავი ზღვის ფლოტია. ეს პირველი ჯგუფია ქართულ კინომატოგრაფიაში, რომელიც მეზღვაურთა ცხოვრებას იღებს. ამ თემაზე შექმნეს მათ მაღალხარისხიანი მხატვრული კინო-ნარკვევები. შავზღველი მგზნებარე პატრიოტების ბრძოლის და ცხოვრების ღირსშესანიშნავ მომენტებს ეხებიან მათი უკანასკნელი სურათები „ომი ზღვაზე“. „ზღვის საგუშაგოზე“ და „სევასტოპოლის დამცველი გმირები“.

აი შორს გაშლილი, ნელა მოღიცავე შავი ზღვა. მისი თვალწარმტაცი სანაპიროები. თითქოს ყველაფერი ბშვიდობიან მოსვენებას მისცემია. ნელა ფრიალებს მეზღვაურთა ალამი, ხოლო ზარბაზნების ლულები დასავლეთისაკენ იცქირებიან. არავითარი მოძრაობა. მაგრამ ეს მხოლოდ ერთი შეხედვით. აპარატი სანაპიროს მისდევს და ჩვენ თვალწინ შავი ზღვის მებრძოლთა მშფოთვარე ცხოვრების ნათელი სურათები იშლებიან. ხედავთ სწავლას, მეცადინეობას, რედაქციის მუშაობას... და უეცრად განგაში. მიღებულია საბრძოლო ბრძანება. საბჭოთა კატარღები ელვის სისწრაფით მიჰქრიან. რომ მტრის წყალქვეშა ნაგები გაანადგურონ. ჩვენს გემებს თავს ესხმიან მტრის „მეესერშმიტები“, მაგრამ ჩვენი მეზღვიტეების ცეცხლში გახვეული ფაშისტური ძერები ზღვის უფსკრულში ეშვებიან. „რაჩვეულებრივი ოსტატობითაა მოცემული ღამის ბრძოლები.

რეჟისორმა შ. ხომერიკმა და ა. აჯიბეგაშვილმა კინოდრამატურგ ვ. კარსანიძის სცენარის მიხედვით შექმნეს შესანიშნავი დოკუმენტალური მხატვრული კინონარკვევი, რომელიც მიეძღვნა სევასტოპოლის დამცველ მებრძოლებს, საბჭოთა კავშირის გმირებს გეგეშიძესა და ადამიას. ეს სურათი არაფრით არ ჩამოუვარდება ბევრ ეგრეთწოდებულ მხატვრულ სიუჟეტურ სურათს. ის ერთ საუკეთესო ადგილს დაიჭერს სამამულო ომისადმი მიძღვნილ ფილმებს შორის.

ოპერატორების აჯიბეგაშვილისა და უსეინაშვილის კინოაპარატის თვალს არც ხმელეთის ბრძოლის ეპიზოდები გაჭირჩა. ოპერატორები თვით სახიფათო მომენტებშიაც არ სწყვეტდნენ გადაღებას.

სამამულო ომის დაწყების დღიდანვე საფრონტო ჯგუფებში მუშაობენ ახალგაზრდა კინოოპერატორები ს. სემიონოვი, ვ. შანიძე, ვ. კილასონიძე. მათ მოვლეს მთელი ჩრდილოეთ-კავკასიის ფრონტი და მრავალი ღირსშესანიშნავი სიუჟეტი გადაიღეს. ოპერატორი ვ. შანიძე მონაწილეობას იღებდა ქ. ორჯონიკიძის დაცვისთვის გამართულ ბრძოლაში. მან იქ მრავალი ღირსშესანიშნავი მომენტი გადაიღო.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია საბრძოლო დავალებათა შესრულების გადაღება, რაც რეჟისორ შ. ჩაგუნავას ხელმძღვანელობით ოპერატორებმა ს. სემიონოვმა და შანიძემ შეასრულეს. ხალგაზრდა ოპერატორებმა მეტად რთულ საბრძოლო პირობებში აიბეჭდეს საბჭოთა მებრძოლების მიერ მიუვალ სიმაღლეების გადალახვა და № ვადასასვლელზე გადასვლა.

მეტად ამაღელვებელია რეჟისორ შ. ჩაგუნავას და ოპერატორ ს. სემიონოვის მეორე ფილმი „ფაშისტ მხეცების კვალდაკვალ“. ეს მხატვრული დოკუმენტალური ფილმი პიატიგორსკის განთავისუფლების მომენტებში იქმნებოდა. რეჟისორი და ოპერატორი თავიანთი აპარატით მისდევდნენ ქალაქის გასანთავისუფლებლად მიმავალ საბჭოთა ჯარებს. მათ მახვილ თვალს არ გამოპარვია არც ერთი მნიშვნელოვანი დეტალი, რომელსაც ფაშისტ ბარბაროსების სისხლიანი ხელის ნიშანი ედო.

ოდესღაც სილამაზით განთქმული პიატიგორსკი გარუჯულ ნანგრევებად არის ქცეული. მშვენიერი სახლების ნაცვლად ობლად დარჩენილ კედლებს და სვეტებს ხედავთ. აი დიდი რუსი პოეტის ლერმონტოვის სახელობის მუზეუმი. მუზეუმი დანგრეულია, აოხრებულია. დიდი პოეტის ნივთებიდან სულ მცირეღა დარჩენილა, ისიც მუზეუმის თანამშრომელთა მეცადინეობის შედეგად. ფაშისტ ვანდალებს ყველაფერი ნამსხვრევებად უქცევიათ ან გაუტაცნიათ ან დაუწვავთ. პიატიგორსკი აღარ არის. არც ხალხი სჩანს. სად არიან ისინი? ვინც მოასწრო, გადაიხვეწა, ვინც არა, აი იქ მიწაში არიან ათასობით ჩაფლულნი. დახვრეტილთა საფლავებთან დგანან ნაცნობნი და ნათესავნი. ისინი თავისიანებს დაეძებენ. შემაძრწუნებელია ეს სურათი. არასოდეს არ დაივიწყებს ამას საბჭოთა ხალხი. ის ცრემლებიც, ის კვნესა-ტირილი და გოდება, რომელსაც ეკრანიდან ისმენს მაყურებელი, საშინელ შურისძიებისაკენ მოუწოდებს მას. რეჟისორმა შ. ჩ

შალვა კვასხვაძე

ანჯონ გოგიაშვილი

1897 წლის 30 დეკემბერს თეატრალური შესახვევით და მაშინდელი გოლოვინის პროსპექტით სასაფლაოსკენ გაემართა სამგლოვიარო პროცესია. კუბოს მიყვებოდნენ მშობლები, ხატამბა-ცინკოგრაფის მუშაკები და ქართველი ინტელიგენციის რამდენიმე წარმომადგენელი, უმთავრესად გაზეთ-ჟურნალის თანამშრომელნი.

პროცესიას პოლიციელნიც მისდევდნენ და თან თვალ-ყურს ადევნებდნენ განსვენებულის ხსოვნასთან დაკავშირებით ქუჩაში რაიმე ექსცესი არ მომხდარიყო.

მიმასვენებდნენ მხატვრის ანტონ ივანეს-ძე გოგიაშვილის ცხედარს.

მომდევნო წლები ფარდებივით დაეშვნენ, და ხსოვნა ხელოვნების სიყვარულით ანთებული ადამიანის და დიდი მოქალაქისა ბნელმა მოიცვა.

ქართული ხახვითი ხელოვნების სამყაროში ანტონ გოგიაშვილი მეტეორივით შემოიქრა, გაიელვა და სწრაფად ჩაიფერფლა.

მხატვარი ანტონ გოგიაშვილი, ნახ. გ. მილოხოვისა. 1903 წ.

მხატვარი დაიბადა თბილისში 1878 წლის 28 დეკემბერს. მისი მამა სოფ. ნიგოითელი (გურია) ყმა-გლეხი, აზნაურების მაჭუტაძეების უღელს გამოექცა. მან თბილისში მზარეულობა შეისწავლა და აქვე შეირთო წყაროსუბნელი ქალიშვილი დარო.

ანტონმა ზოგადი განათლება სემინარიაში მიიღო. იქ სწავლის დამთავრების შემდეგ გოგიაშვილმა გაქომეცმლობას მიჰყო ხელი და ე. კალანდარიშვილთან ერთად გამოსცა ფანტასტური რომანი „ახი წლის შემდეგ“ და „ოთხი ძმა“. მომავალი მხატვარი იმ ხანებში უკვე შეეცადა ლერმონტოვის ზოგიერთი პოემის დასურათებას.

1897 წელს თვითნასწავლი მხატვარი, პირველი ქართველი მხატვართაგანი, ასურათებს ვაჟა-ფშაველას პოემას „ბახტრიონს“. ამ დასურათების შესახებ საკმაო მასალაა დაცული ვაჟას არქივში.

იმავე წლის ზაფხულს მხატვარმა მოიარა ახალციხე-ახალქალაქის მხარე. ქართული მატერიალური კულტურის ძეგლთა ფიქსაციის მიზნით მან თან ჩამოიტანა ჩანახატები ამ ძეგლებისა. მომდევნო წელს ანტონმა თუშეთი და ხევსურეთი მოიარა. ზამთარში კი მონაწილეობას იღებდა რატილის ხელმძღვანელობით შემდგარ მომღერალთა გუნდში.

გოგიაშვილის ამ პერიოდის ნახატებს ახასიათებს დოკუმენტაციის სიზუსტე და მოტივების ხატოვნობა. საყურადღებოა, სხვათა შორის, მხატვრის თანამშრომლობა გაზეთ „კვალში“. 1900 წელს კვალში დაიბეჭდა ჩანახატები გ. წერეთლის დასაფლავების შესახებ. ეს ჩანახატები ანტონ გოგიაშვილს ეკუთვნის.

გოგიაშვილს ამ დროისათვის ჯერ კიდევ არა ჰქონდა მოპოებული ხატვის სპეციალური ცოდნა. მაგრამ ნიჭისა და მუყაითი მუშაობის მეობებით იგი უკვე იწყებს რუსი და ქართველი მწერლების ნაწარმოებთა დასურათებას. ამ ხანას ეკუთვნის ლერმონტოვის პოემების (კავკასიური ციკლიდან), რაფიელ ერისთავის, ი. ჭავჭავაძის, ალ. ყაზბეგის, ვაჟა-ფშაველას და სხვათა მხატვრული ნაწერების დასურათების ცდა.

1901 წელს თბილისში გაიხსნა სამხატვრო სკოლა. იი ამ სკოლაში მიიღეს თავისუფალ მსმენელად ანტონ გოგიაშვილი. შემდეგში მას სტიპენდიაც დაუნიშნეს.

ამ დროიდან იწყება გოგიაშვილის მუშაობა „ცნობის ფურცლის“ სურათებიან დამატებაში.

რედაქციის დავალებით გოგიაშვილი შეუდგა საქართველოში მოგზაურობას. მხატვარმა ფეხით შემოიარა თითქმის მთელი საქართველო და დაგვიხატა მისი ცა, მიწა და ადამიანები.

მანვე მოგვცა, სხვათა შორის კახეთის მდუმარე ლანდშაფტები. დიდი სიყვარულით და სამშობლო ქვეყნის შეგრძნობით არის შთაგონებული მისი „ქ. სიღნაღის კუთხე“, „პეიზაჟი“, „ბოდბე“ და სხვა.

მან დაგვიხატა აგრეთვე ქართლის ბუნება გორისა და სურამის ციხეებით, პაპანაქებაში მომუშავე მთიბავებით, იტრიის ხეობით და ლიხის მთით.

შემდეგ, გოგიაშვილმა დაგვიხატა ტილოზე გურია თანადროული და ისტორიული არქიტექტურით, საოცრად რბილი, ლირიული ლანდშაფტებით, შარა გზებითა და ოდებით. ამ ციკლის ნახატებში ყურადღებას იქცევენ „ჯუმათის მონასტერი“, „გომის მთა“, „დუქნები მერიაში“, „ტკბილი ხმები“ და სხვ.

მხატვარს არც სამეგრელო გამორჩენია. მის სურათებში შეხვდებით სამეგრელოს მცხოვრებლებს, მათ ყოფა-ცხოვრებას, იქაურ ლანდშაფტებს.

მისი ყალამი აფხაზეთსაც უმღერის — მის მაღალ მთებს და მზით გამთბარ სანაპიროს.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი ნახატები სოციალურ თემებზე. ამგვარი ნახატების დიდი უმრავლესობა მხატვრის სიცოცხლეშივე დალუპულა, მაგრამ შემთხვევით გადარჩენილიც ცხადად გვაგრძნობინებს იმ მგზნებარე პროტესტს ძველი ქვეყნის წინააღმდეგ, რომელსაც მხატვარი, როგორც მოქალაქე და შემოქმედი, თავის გულში ატარებდა. ამ მხრივ განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს 1905 წლის რევოლუციის ეპოქისადმი მიძღვნილი ნახატებიც: „დარბევა“, „დახვრეტა“, „შეპყრობილი რაზმელი“, „ტყეში გახიზნული გურულები“, „9 იანვარი“ და სხვა.

აღნიშნულ კომპოზიციებში მხატვარი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს თემის ფსიქოლოგიურ მხარეს. ამ თვალსაზრისით გოგიაშვილი ერთად-ერთი ქართველი მხატვარია, რომელიც ასე გარკვეულად, მკვეთრად და პრინციპულად გამოეხმაურა პირველ რევოლუციას.

მხატვრის შემოქმედება თავიდანვე აქტუალურმა თემებმა და ხაზოგადოებრივი ყოფით დაინტერესებამ განსაზღვრეს. ამით უნდა აიხსნას, რომ მისი ნახატები უმთავრესად აღწერილობითი ხასიათისაა. რაც შეეხება მისი წერის მანერას, იგი ეპირისპირება ფერწერით მანერას, ე. ი. მხატვარი ხატავს არა ლაქებით, არამედ ხაზებით. აქედანაა ნახატისა და ფურცლის ის დეკორატიული ერთიანობაც, რაც დამახასიათებელია გოგიაშვილის

აფხაზი გლეხი. ნახ. ა. გოგიაშვილის.

შემოქმედებისათვის. მხატვარი ნატურიდან ხატვისას მოხერხებულად ირჩევს თვალთახედვის კუთხეს და ამით იგი ამომწურავად და დამახასიათებლად წარმოგვიდგენს ლანდშაფტს თუ სხვა ჩასახატ ობიექტს.

კომპოზიციური ამოცანის გადაწყვეტის მეშვეობით მხატვარი თითქმის ყოველთვის ახერხებს მნახველ-მაყურებელში ისეთი განწყობილების შექმნას, რაც შეეტყვინება მხატვრის სუბიექტურ განწყობას. მხატვრისათვის დამახასიათებელია ზომიერების გრძნობა პეიზაჟებში, ხოლო აღგზნებითი მქადაგებლობა—სოციალურ თემებში.

სოციალურ თემათა გზნების თვალსაზრისით, გოგიაშვილის ანალოგია საქართველოში მხოლოდ ქართულ ლიტერატურაში მოიპოვება (ევდოშვილი, ქუჩიშვილი და სხვ.). სახვითს ხელოვნებიდან მას რამდენადმე მხოლოდ მრეველიშვილი მიუახლოვდება.

ქართული ხელოვნების ისტორიაში ან. გოგიაშვილი დღემდე განმარტოებულ და თავისებურ ფიგურად რჩება როგორც თემატიკის, ისე წერის თვალსაზრისით.

უდროოდ ჩაქრა მხატვრის სიცოცხლე. სამშობლო ქვეყნის ცოცა და მიწით შთაგონებული სიმღერა დაწყების უმალვე შეწყდა. მაგრამ ის, რაც მან ამ ოცდათ-ოცდათხუთმეტი წლის წინად დაგვიტოვა, დღესაც სწვდება ადამიანის გულს, დღესაც ახერხებს იგი ადამიანის უკეთილშობილესი გრძნობის აღვრას.

ტყეში გახიზნული გურულები, 1906 წ. ნახ. მხატვ. ა. გოგიაშვილისა.

იაკინთე ლისაშვილი

მეჯყვიამფრქვევე სიამაშვილი

(ნარკვევი)

1.

ერთხელ კიდევ მრიხდა გიორგი სიამაშვილმა. მოხუცმა ბაბამ მიაძახა:

— აქ პირველი იყავი, შვილო, არ დაივიწყო.

გიორგის გული უთრთოდა. მოზდავებული გრძნობები მიაცილებდნენ. ეს გრძნობები სცვლიდნენ ერთმანეთს, ხან ერთად აიშლებოდნენ. თითქოს ყველაფერი და ყველანი უკან რჩებოდნენ: მშობლები, ძმები, დები, ნათესავები, მეზობლები და თითონ სოფელი ვაკეზვარი, რომლის ანკარა მდინარეები ბავშვობიდანვე უალერსებდნენ.

გადავიდა მდინარეს. იქ სხვა ახალწვეულებს შეუერთდა. ბახმაროს განთიადებს ისინი ერთად სტოვებდნენ.

ზამთარი იდგა. მთები უზარმაზარი თეთრი ზვინებივით ამართულიყვნენ სივრცეში. ნაძვის ტყეები სპეტაკ თოვლში გარინდულიყვნენ, ხოლო დასავლეთით შავი ზღვა ჭყუხდა და გაშმაგებულ ტალღებს სცემდა ნაპირებს.

1942 წლის იანვარში წავიდნენ საქართველოდან.

აი როსტოვი. დიდი ხანი არ არის მას შემდეგ, რაც იქიდან მტერი გარეკეს, მაგრამ მტრის ბინძური ნაკვალევი კვლავ აჩნდა ამ ქალაქს.

განვლეს დღეებმა. როსტოვიც უკან მოიტოვეს. რაღაც იდუმალმა სიჩუმემ მოიცვა ყოველი. ამითაც იგრძნობოდა, რომ ფრონტი ახლო იყო.

უკანასკნელად შეჩერდა მატარებელი. ჩამოვდნენ. ქამოდა ზარბაზნების სროლა. გულივით თრთოდა თოვი მიწა.

თებერვლის დილაა. სანგრებში მოწინავე ხაზზე ფხიზლობენ. პირველი დღეა მის სიცოცხლეში, — შეტევისათვის ემზადებიან. მხოლოდ ერთ სიტყვას ელიან. კარგად იცის, რომ ამ სიტყვას გრიგალზე მეტი ძალა აქვს. გვერდით,—ისიც ახალგაზრდა,—ილია გორბუნოვი გაწოლილა ნაცარ მიწაზე. იღიმება, გიორგიც ღიმილით მიაჩერებია მას. ამ ღიმილით ვინ იცის, რას არ მოუთხრობენ ერთმანეთს. კარგა ხნის შემდეგ რამდენიმე გამამხნევებელი სიტყვა უთქვამს ერთმანეთს და თითქოს ორივე ერთსა და იმავე დროს გაპყვა ოცნებას.

აი გიორგიმ ისევ დაინახა თავისი სოფელი. სკოლიდან ბრუნდებიან მოწაფეები. „დამჭირეთ“, მიაძახა მეგობრებს და წინ გაიქცა. გამოედევნენ კირილე სიამაშვილი, ამირან სირაძე და ფეხშიშველა გოგონა ლენა გიორგაძე. სულ ახლოს მისდევდნენ. კირილე კენჭად დაეწია ღელესთან, მაგრამ გიორგიმ ხერხი იხმარა: ფეხშიშველი იყო და სულმოუთქმელად შეიკრა წყალში. კირილე შესდგა, ფეხსაცმელის გახდა დაიწყო. მაგრამ გვიან იყო: გიორგი უკვე შორს იყო, და გამოდევნებას თავი ანებეს. მხოლოდ ფეხშიშველა ლენამ მიხდა კარგა ხანს. გიორგი მეორე ღელის ხიდთან შეჩერდა, იქ დაეწია აქოშინებული ლენა.

„გაიმარჯვე, გიორგი... შენ შემდეგ პირველი მე ვარ. ფეხშიშველობა კარგი ყოფილა. ჩაცმულები უკან მოვიტოვეთ“.

„სიგლახემ გვარგო“,—დაუმატა გიორგიმ და ლენას მკლავში ხელი გამოსდო. ვიწრო ხიდზე ერთად გავიდნენ.

„გიორგი, გიორგი!“—მოესმა დედის ძახილი და პატარები ისევ წინ გაიქრნენ.

... მაგრამ ახლა სხვა ძახილიც მოესმა გიორგის და გამოფიზლდა.

— წინ!

მიხვდა, რომ ეს მეორე დედის, თითონ სამშობლოს ძახილი იყო. მებრძოლები თითქოს თავის თავად წამოიშალნენ. ყველაფერი დავიწყებულია ამიერიდან. მხოლოდ ერთი აზრი გიპყრობს: „წინ!“ რაღაც საშინელი გრიალი ისმოდა. მიუახლოვდნენ — ხედავენ მტერს. გიორგი ტყვიამფრქვევს უშენს. აი ჩაჩუმა მტრის ტყვიამფრქვევი: იერიშზე გადასულმა ქვეითებმა იხელთეს დრო, ხიშტით შეუტიეს და გააფთრებული ყიჟინით პირველ სანგრებიდან განდევნეს მტერი. ყოველგვარი ფიქრი სიკვდილზე თითონ სიკვდილის ცეცხლმა გადაბუგა, და გიორგის თვალში ყოველივე ეს რაღაც აზარტულ თამაშად გადაიქცა. როგორც ვარჯიშობის დროს, ადამიანები ისვრიან, გარბიან, ეცემიან. განსხვავება მხოლოდ ის იყო, დაცემულები ველარ დგებოდნენ და რატომღაც ვარდისფერი ედებოდა თოვლს. ამის იქით აზრი არა წვდებოდა, არც თვალი სწვდებოდა. მის მიერვე გასროლილი ტყვიები უფრო შორს სწვდებოდნენ, ვიდრე აზრები.

2

ზაფხულის მხურვალე დღეები დგას. შეტევაზე გადმოსული მტერი გაშმაგებით აწყდება მდინარე ყუბანს. საბჭოთა ჯარი ამ მდინარის მეორე ნაპირთან არის ჩასანგრებული, ტყეში.

გიორგი უკვე რუსულად ელაპარაკება მეგობრებს. ტყეში ფოთლები ჩურჩულებენ ამ ჩურჩულმა ისევ შორს წაიყვანა ისევ მშობლიური სოფელი მოსჩანს. სიღრმიდან დასძლია მშობლებს და მეხუთე კლასიდან გამოიყვანეს. თავის სახლ-კარსაც გამოემშვიდობა: თეოფილე გობრონიძეს მიაბარეს ის საქონლის მწყემსად.

ზაფხულია. მთაშია. დღე იწურება. ღრუბლების ბუმბულიდან გამომკრთალი, მოწითალო სხივები უკანასკნელად ესხურებიან ბახმაროს მწვერვალებს. ძროხებიც გრძნობენ, რომ დღე თავდება, — უფრო გამალებით ჭვლეჯენ მთის ბალახს.

გიორგი დღეს მხიარულია: მას დილიდან თავისი ძროხებით შეუერთდა ერთი მეგობარი მწყემსი, სერგო გოლოაძე. მათს სიხარულს დასასრული არა აქვს: გაჰკივიან, თამაშობენ, მღერიან, დარბიან. მათ დასდევენ ასევე გამხიარულებული მურიები. ალერსის ნიშნად ალრინენიან.

ნაგრამ უეცრად რატომღაც შესდგნენ ძაღლები და ყმოილი მორთეს. ყველაფერი გამოიცვალა. მზე არც კი იყო ჩასული, როცა ზღვა შეტორტმანდა, თითქოს თვით ზღვიდან ამოყრილმა ღრუბლებმა დაახშეს სხივები. აბა, ქარმა ღრუბლები დაგლიჯა და საშინელის გრიალითი მთას მიაშურა:

„გრიგალი, გრიგალი!“—დაიძახეს ბიჭებმა.

„სერგო, ჩემთან გამოქვაბულში!“

ძლივს მოასწრო ამის თქმა გიორგიმ. გრიგალისაგან სულშეხუთულმა პერანგი თავზე წამოფარა და ხევიხაკენ დაეშვა. მურიებმაც შესწყვიტეს ყმოილი და ყმაწვილებს გამოეყვნენ. საფრთხე მაშინვე იგრძნეს ძროხებმაც: თავმოძულებულებივით დაეშვნენ ფერდობზე, ხევში შეიყარნენ ბღავილით და ერთმანეთს მჭიდროდ მიეკვრნენ. სერგო დაეცა. გიორგიმ ძლივს წამოაყენა. გამოქვაბულში ერთად შეიკრნენ. მურიებიც მათთან იყვნენ. ბნელოდა გამოქვაბულში. საშინელი გუგუნი ისმოდა. ამხნევებდნენ ერთმანეთს...

მაგრამ აქა რა ხდება? ნუ თუ განმეორდა ის გრიგალი?

გამოერკვა: ახლაც მიწაშია, მაგრამ აქ სულ სხვა მეგობრები არიან. აქ ზარბაზნების გრიალი ისმის. მიწა ირხევა, ცახცახებს, კრთის. ცეცხლის სვეტები ჩალის ღერებივით ანადგურებენ ხშირ ხეებს. შესწყდა ზარბაზნების მკაცრი გრიალი. სამაგიეროდ გაბმული ზუზუნი მოისმა ციდან. ზუზუნი თანდათან ახლოვდებოდა, ძლიერდებოდა, მტრის თვითმფრინავებმა დაჰფარეს ცა.

ხუთიოდე წუთის შემდეგ გადმოსცეს: მტერმა საპარაშუტო დესანტი გადმოხსნა ზურგში და იმ დესანტის მოსახპობად მეტყვიამფრქვეველთა ასეული გადაგზავნეთო. ვიწრო ბილიკებით გაუდგნენ გზას, ტყე უკან დარჩა. მოთიბულ მინდორს იქით, ბუჩქნარის მახლობლად, მიწაზე დაცვივნული პარაშუტები შენიშნეს, მაგრამ გერმანელები იქ აღარა ჩანდნენ.

ასეულის მეთაურმა პირველი ოცეული გაგზავნა წინ. როცა ეს ოცეული ბუჩქებში შევიდა, ჩასაფრებულმა გერმანელებმა სამი მხრიდან ასტეხეს სროლა. ოცეულმა სროლითვე უპასუხა. მაგრამ მტრის ძალები ბევრად სჭარბობდნენ. ამიტომ ოცეულის უფროსმა გასცა ბრძანება, მებრძოლები მარცხნივ გადახულიყვნენ სოფელში. წითელარმიელები მარცხენა ფრთაზე გადავიდნენ.

გიორგი თავის ტყვიამფრქვევთან მარტო დარჩა. არა, ტყვიამფრქვევს აქ ვერ დასტოვებს! აბა, გერმანელები ახლოვდებიან. ერთი ადგილი ცარიელია, თავში „მაქსიმი“ მაგრა ჩასჭიდა ხელი, იმ ჩაღრმავებულ ადგილას შემოატრიალა და მტერს გაუსწორა. ლენტის დამჭერიც არავინ არის. მტერი კი მოდის, სულ ახლოს არის. არავითარ წინააღმდეგობას აღარ ელიან, მთლად გათამამდნენ. ხმაურობენ, იცინიან, ხელებს შლიან. ზოგმა თამბაქოც კი გააბოლა.

ისევ თავის „მაქსიმს“ ჩასჭიდა ხელი და შეუწყვეტელი ცეცხლი შეაგება თავაღებულებს. გერმანელები არ მოელოდნენ ასეთ ურჩობას, აირივნენ. წუთმა მათი სიცილიც კვნესა-ვაებად გადაქცია. ხანამ გონს მოვიდოდნენ, მრავალი მხეცი სამუდამოდ გამოეხალმა სიცოცხლეს.

აბა, მესამე ლენტიც მოუშვა. მის გონებაში ერთი და იგივე ძახილი მეორდებოდა: „ყველაფრისათვის, ყველაფრისათვის! „მარჯვენა ხელში სისველე იგრძნო. დაიცქერდა: სისხლი ღვარად ჩამოსდიოდა, შეჩერების დრო-კი არ იყო“. „ბარემ ბოლომდის, ბარემ ბოლომდის!“ ჩასძახა თავის თავს და გაბრაზებული ტყვიამფრქვევს მკერდით მიეყრდნო. ოჰ, ნეტავი ეს ტუჩებდალოცვილი „მაქსიმი“ არასოდეს არ შესწყვეტდეს მტერთან ასეთ სანეტარო საუბარს!.

მტრის მიერ გადმოსროლილი ორი ხელყუმბარა იქვე აფეთქდა, მაგრამ გიორგი ისევ ჩასძახის თავის თავს გადაწყვეტილად: „ბარემ ბოლომდის! ბარემ ბოლომდის!“ მართლაც, ბოლომდის მივიდა მესამე ლენტიც და „მაქსიმმა“ ხმა ჩაიკმიდა. ლულას ალი ამოსდიოდა. მეტი ტყვიაც აღარსად იყო. მიმოიხედა, იქნებ სხვა იარაღი იყოს რამეო.

ამ დროს უკანდან ძახილი მოესმა:

— ამხანაგო, აბა, აიღე!

სიხარულმა გააშუქა გიორგის სახე: ორი წითელარმიელი მიწაზე ხოხვით ახლოვდებოდა. წინა მებრძოლმა ჯერ ტყვიამფრქვევის ლულა, მერე ვაზნებით გატენილი ლენტი ესროლა. გიორგიმ მშიერი ვეფხვივით დაიჭირა ის სანუკარი, რაც ახლა სიცოცხლეზე მეტად უღირდა. ჭრილობა მთლად დაავიწყდა: ტყვიამფრქვევს ლულა გამოუცვალა და ისევ გააჩაღა ცეცხლი. ისმოდა დაკრილ გერმანელთა გმინვა, კვნესა, ღრიალი, რაც ახლა გიორგის გულში გამარჯვების იმედს სთესავდა. ის ორი ლენტიც დახცალა და თვალში სინათლეც გამოელია. აი იგრძნო ხელის შეხება, მიხვდა: მტრის ხელი არ იყო, ჭრილობას უხვევდნენ, თუმცა შეშხვევს ვერ ხედავდა. აი ფეხზე წამოაყენეს. თვალები გაახილა: ის ორი წითელარმიელი იდგა მის წინ.

— წავიდეთ, ძმაო, ასეთია ბრძანება!—უთხრა ერთმა და გიორგიმ თითონ გადახედა ნაბიჯი. სიხარული ბაცოცხლებელი ნიავივით შეეხო გიორგის გულს. მივიდნენ სოფელში. ასეულის მეთაური მიეგება, მაგრა ჩაბეკოცნა:

— გამარჯვებას და წითელი დროშის ორდენს გილოცავ, ამხანაგო სიამაშვილო!

ცოტახნის შემდეგ უპატაკეს იმავე მეთაურს: ასსამოცდა ოთხი მოკლული გერმანელი დავითვალეთ ველზეო.

ჰოსპიტალში გაგზავნაზე უარი სთქვა გიორგიმ და კვლავ მწყობრში დარჩა.

3.

თხუთმეტი დღე გავიდა კიდევ. ჭრილობა შეუხორცდა. თავის ნაცად „მაქსიმს“ არა შორდებოდა: შეუვარებულივით მიჰკროდა მკერდით, — დღისით და ღამით აკაკანებდა. იმ დღეს გზის პირას ჩასაფრებულიყვნენ. მტრის ოცდათამდე ყუმბარმშენი გამოჩნდა ცაზე. მათ თავზე ტრიალებდნენ და ყუმბარებს ჰყრიდნენ. ერთი ყუმბარმშენი სულ დაბლა დაეშვა, გაუსწორდა გიორგის ტყვიამფრქვევს და ყუმბარები გადმოყარა.

გიორგიც მტერს ტყვიამფრქვევის ცეცხლით დაუხვდა.

(დასასრული მე-4 გვ.)

გივი გაჩეჩილაძე

„დიდოსტატის მარჯვენა“

არმაზის ხეივდან ბაგინეთის მონასტრის ნანგრევებამდე და კიდევ უფრო შორს—ამ საზღვართა მიდამოებში დამარხულია ძველი საქართველოს ძვირფასი მუზეუმი. ნელ-ნელა და შეუპოვრად იღებენ ქართველი ახალგაზრდა არქეოლოგები ჩატკეპნილ მიწიდან დიდრონ ლოდებს, ლოდების

ქვეშ ჩაფერფლილ ძვლებს, საუკუნეთა მტვრით დაფარულ უძველეს სამკაულს. საქართველოს გმირული წარსულის საძვალე, როგორც ქართლის ცხოვრების წიგნი, იხსნება ცოცხალთა წინ. ხელახლა სდგება ჩვენს თვალწინ წარსულის მატერიალური კულტურა, და გმირულ აწმყოს საქმეთათვის შთაგვაგონებს, როგორც შთაგონებდა იგი ყველა გადასულ დროთა ადამიანებს.

ასე აყენებენ ფეხზე საუკუნეთა ძილით მოცულ ძველ საქართველოს საგანძურს საბჭოეთის სინამდვილეში. კონსტანტინე გამსახურდიამ ეს ძველი საქართველო რეტროსპექტიული ჭვრეტით წამოაყენა ერთ რაინდულ რომანში, რომლის—სათაურიც არის „დიდოსტატის მარჯვენა“. მწერალმა ამ წიგნში სამარხებიდან ამოღებულ ძვლებს ხორცი შეასხა და სული

შთაბერა, დაშლილი ტანსაცმელი გაუმთელა და შემოსა, საჭურველი აასხა, ქვეყნიურ საქმეთათვის აამოქმედა. ძველი საქართველო და უმთავრესად მცხეთა მისცა მათ ასპარეზად.

„დიდოსტატის მარჯვენა“, რომელიც ახლახან გამოვიდა ქართულ და რუსულ ენებზე, XI საუკუნის საქართველოს კარებს აღებს. ამ ეპოქაში საქართველოს ფეოდალური მონარქია ისტორიულად დგება ბიზანტიასა და მაჰმადიანურ აღმოსავლეთს შორის. ქართველი ხალხი იბრძვის პოლიტიკური და კულტურული დამოუკიდებლობისათვის. ეს არის გიორგი პირველის მეფობის ხანა. კ. გამსახურდიას ხსენებული რომანი ბიზანტიის წინააღმდეგ საქართველოს ბრძოლის ფონზეა გაშლილი.

ავტორმა მას რაინდული რომანი უწოდა, მაგრამ როგორც ნაწარმოები, იგი არ წააგავს დასავლურ რაინდულ რომანებს ლანსელოტისა და პარციფალის შესახებ. არც წმინდა გრაალის ძიებაშია მიყვანილი ძველი საქართველოს სარწმუნოებრივი მისტიკა. არც თუ ძველებური ქართული რომანებიდან არის გამოყვანილი მისი ლირიკული კომპოზიცია. „დიდოსტატის მარჯვენა“ არის წარსულის მეცნიერული ცოდნით გამსჭვალული თავისუფალი კონსტრუქციის პოეტური ნაწარმოები, დაწერილი მხატვრული ზომიერებით და „წარსულისათვის“ შეაფერი პროზაული მეტყველებით.

რომანში სჩანან ნათელი ფიგურები, რომელთა სულიერი ვითარება ასახულია ისეთი დიდი იდეებისა და ცნებების ფონზე, როგორიც არის რწმენა, სამშობლო, ხელოვნება. განსხვავებით დასავლურ ეპიურ თქმულებათაგან, გმირთა მთლიანობა აქ ოდნავ გაბზარულია ადამიანური ვნებებით. აქ უსათუოდ მოისმის მომავალი აღორძინების ეპოქის ჰუმანისტურ იდეათა სუნთქვა. ეს ნაწარმოები რაინდული რომანია უფრო თემით და პრობლემის გადაწყვეტით, ვიდრე სუეტით და კომპოზიციით. ნაწარმოების გმირები არიან მეფე და ხელოვანი, ორივე საკუთარი მოწოდების სიმაღლეზე მდგომი. მწერალმა მოგვცა სახე ხელოვანისა, რომელიც მეტად მგრძნობიარეა ადამიანურ ვნებათა მიმართ. ის სიცოცხლის აღიარებად აქცევს ხელოვნებას და სთმობს სიყვარულს ხელოვნების წინაშე. მეფეც, კორნელის გმირთა მსგავსად, რაინდულად სწყვეტს მოვალეობისა და სიყვარულის კლასიკურ დილემას, სწყვეტს პირველის სასარგებლოდ. ეს ორი კეთილშობილური საქციელი გამოხატა მწერალმა და ამიტომ უწოდა თავის ნაწარმოებს რაინდული რომანი.

ამ ნაწარმოებში კონსტანტინე გამსახურდია სტოვებს თავის ტრადიციულ-მოხეტიალე რომანტიკოსს, „მსოფლიო სევდით“ გამსჭვალულ გმირს, რომელსაც ადრინდელ წლებში მის რომანებში ცენტრალური ადგილი ეჭირა („დიონისოს ღიმილი“, „მთავრის მოტაცება“), და გადადის ძველი საქართველოს აქტიურ ხილვაში. ძველი ქართული მეტყველების სტილიზაციაც აქ ჭეშმარიტად უფრო მართლდება, უფრო თავის ადგილზეა, ვიდრე ოდესმე. მას ასაბუთებენ ისტორიული ფონი და ინვენტარი, მას აცოცხლებენ მატიანედან და ძველისძველი წარწერებიდან წამომდგარი გმირები.

ნაწარმოების ცენტრში მოქცეულია მეფე გიორგი პირველი. ნაჩვენებია მისი ბრძოლა შინაურ და გარეშე მტერთან. მისი მთავარი გარეშე მტერი ბიზანტია და კეისარი ბასილია, რომელიც სამხრეთ და დასავლეთ საქართველოს დაუფლებას ლამობს. გიორგი რთულ სამხედრო დიპლომატიურ ომს აჩალებს ბასილი კეისრის მიმართ, მაგრამ მას უფრო ცხარე ბრძოლების გამართვა უხდება სახელმწიფოს შიგნით, შინაური მტრების წინააღმდეგ. ნაწარმოების ყურადღებაც უფრო აქეთ არის გადმოტანილი, როგორც საქართველოს წარსულის დამახასიათებელი შხარისაკენ. გიორგი ებრძვის ფეოდალებს, რომელნიც წარმართობის დროშით ამხედრებულან. ბრძოლაში ის სასტიკი და დაუზოგავია. მისი დროშა ქრისტიანული დროშაა, ამ შემთხვევაში ფეოდალური მონარქიის მთლიანობის დასაცავად გამოტანილი. ძელიცხოველი მისი სიმბოლოა. ქრისტიანული ეკლესია საქართველოში, ისევე, როგორც დასავლეთში, „უმაღლესის“ განზოგადოებაა და სანქცია არსებული ფეოდალური წყობილებისა“, როგორც ამბობს ენგელსი. გიორგი აგებს სიმაგრეებსა და ქართულ საყდრებს, საქართველოს ხელოვნების დიდებას. ეკლესიათა შენებისათვის განსაკუთრებით ზრუნავს მეფის თანამედროვე კათალიკოსი მელქისედეკ. რომელსაც გიორგი მარჯვედ იყენებს შინაურ მტრებთან ბრძოლაში.

მელქისედეკის შთაგონებით აშენებს გიორგი მცხეთის ტაძარს, სვეტიცხოველს, მიწის ძვრათა და ყამთა სიავისაგან დანგრეულს. კარის ხეროთმოძღვრის, უკვე მოხუცი ავანტურისტის ფარსმან სპარსის მაგიერ მშენებელობა მიანდეს ახალგაზრდა ოსტატს, კონსტანტინე არსაკიძეს.

არა მარტო გმირები და ინვენტარია ნაწარმოებში ისტორიულად დამახასიათებელი, არამედ მორალიც, პოლიტიკური თუ საერთო. რომანში ადამიანები არა ჰგვანან უფერულსა და წამლილ ფრესკებს, ისინი სავსებით ხორცშესხმულნი არიან. გმირები მოქმედებენ, ისე, რომ ვხედავთ მათ და გვესმის მათი, როგორც ცოცხალი და მახლობელი ადამიანების გულისთქმა. „ქართლის ცხოვრების“ ლაპიდარული მეტყველებით შექმნილ ფრესკიდან გიორგი პირველი გამოიყურება, როგორც მეფე და ადამიანი. ნაწარმოებში გადმოცემულია მისი ზრუნვა ქვეყნის ეროვნული დამოუკიდებლობის შენარჩუნებისათვის, ნაჩვენებია ის, როგორც სახელმწიფოებრივი კაცი, ომში მხნე და შემმართებელი, პოლიტიკაში მოქნილი და დაუზოგავი. რომანში ნაჩვენებია, როგორ გადაიცვამდა ხოლმე ის გლეხურად და ჩუმად დადიოდა ხალხში. ნაჩვენებია მისი ადამიანური, სავსებით ჩვეულებრივი სიყვარული. ლირიკული რეფრენის მსგავსად მეორდება რამდენიმე ადგილას, როგორც კონტრასტი, მატიანეს სიტყვები — „უშიშარი ვითარცა უხორცო“, იქ, სადაც ეს „მირი ჩვეულებრივ საგანთა და მოვლენათა წინაშე თრთის და იდუმალ შიშს იჩენს. აქ მატიანეს სქემა ახალი ძალით და ახლებურად ცოცხლდება.

მაგრამ რომანში მთავარი მაინც ხელოვანის პრობლემაა. როგორც ავტორი ამბობს ნაწარმოების ხელახალი გამოცემისათვის, აქ გამქღავნებულია მისი ლიტერატურული მრწამსი. ავტორი ხოტბას ასხავს დიდი ხელოვნის ჯაფას, მის მგზნებარე გატაცებას და შთაგონებულ გენიას. არსაკიძე მოქცეულია ამ პრობლემის ფოკუსში. მაგრამ არსაკიძის თეზას ნაწარმოებშივე ჰყავს თავისი ანტითეზა უსამშობლო კონდოტიერის, უფროსი ოსტატის ფარსმან სპარსის სახით. ფარსმან სპარსი სუფიტური პარადოქსების წარმომთქმელია ხელოვნების მიზანთა და საშუალებათა გარშემო. ეს პარადოქსები უთუოდ დაიყვანება დეკანტურ მოსაზრებამდე ხელოვნების უსარგებლობისა და ხელოვნების, როგორც თამაშის, შესახებ. რომანის ავტორი საუცხოო მხატვრული საღებავებით გვიხატავს ამგვარი პარადოქსების სიყალბეს და აბსოლუტურ უსაფუძვლობას. მისი ღრმა სიმპატია, ცხადია, არსაკიძისკენაა. როგორც აღორძინების ხანის ოსტატი, არსაკიძე ცდილობს სუბიექტივისტური შინაარსით აავსოს სახელმწიფოებრივი დაკვეთა. სვეტიცხოველი მისთვის არ წარმოადგენს მხოლოდ „მეფისა და კათალიკოსის წყალობის მოლოდინში“ შექმნილ ნაწარმოებს. „ჩემი ხელოვნება სიცოცხლეზე მეტად შემყვარებია, ჩემო, ამიტომაც განწირული მაქვს თავი“, ამბობს არსაკიძე. არსაკიძისათვის ხელოვნება უკვდავებაა, ხოლო სვეტიცხოველი—ხელოვნების ნაწარმოები. ხელოვნება მისთვის ბიბლიური იაკობის შერკინებაა ღმერთთან, არა მარტო ხელოვანის ამოცანის სიმძიმის მნიშვნელობით. დიდოსტატი არსაკიძე, როგორც ხელოვანი, ერკინება ეკლესიას, სქოლასტიკას, მოქმედებს მეფეს, თვით უძლეველ სიყვარულს შორენასადმი. არსაკიძე ებრძვის ბნელ საუკუნეთა მორალს, რომელიც ამბობს: „და წარმომგზავნა ღმერთმა. რათა შევმუსრო ეაცთაგანნი სამი ჯურისა: ქედმაღალნი, მრავალგვართა ღვთაებათა თაყვანისმცემელნი და მხატვარნი. უფრთხილ

ანაპის ქუჩაზე, მხატვარ ვახ. ჯაფარიძის საფრონტო ალბომიდან.

მეჯყვიამფრქვევე სიამაშვილი

(დასასრული)

ნამდვილი დუელი გაიმართა მათ შორის. მიუხედავად ამ ცხარე შეტაკებისა მხარეები უვნებელნი რჩებოდნენ, დუელს განაგრძობდნენ.

აი ყუმბარმშენმა მესამედ შემოუარა, მაგრამ გიორგის ახლაც არ ეძინა:

— ვერა, ვერ გაგიშვებ!—მიაძახა ქართულად, უფრო ზუსტი ცეცხლი შეაგება ჰაერის ყარაღს და ბრძოლა მოიგო: ალმოდებული ყუმბარმშენი სულ რაღაც ოცდაათი მეტრის მანძილზე დაენარცხა მიწას და გათავხედებული ფაშისტი ძფრინავებიც ჩაიწვნენ ცეცხლში.

გიორგი ჩუმად იღიმებოდა. ახლა ლენინის ორდენზე წაოდგენას ულოცავდნენ ამხანაგები და მამის უკანასკნელი სიტყვებიც მოესმა თითქოს: „აქ პირველი იყავი, შვილო, არ დაივიწყო!“

„ყველაფერს გაიგებენ, ყველაფერს და ჩემს სოფელში მაინც ვიცოცხლებ“—გაიგლო გულში.

მართლაც, ერთი კვირის შემდეგ შინიდან ბარათი მიიღო. მოხუცი მამა სწერდა:

„შენი ამბავი გაზეთში იყო გამოხატული. ჩვენ რაღა გვეთქმის,—ჩვენი ხალხი ამაყობს შენით. იცოცხალე, შვილო! ჩვენც ცოცხლები ვართ. კოლექტივიც ფრონტია ჩვენში. ლენა გიორგაძე თავმჯდომარე კი არა, ვეფხვი ყოფილა. ქალია, მაგრამ ვაუკაცებს გარდამავალი დროშა წაართვა და კოლექტივს გვირგვინივით დაადგა თავზე“.

აი ის ლენა, დელეში ფეხშიშველა რომ ადევნა. შემდეგ ლენა სწავლას გამოედევნა, თითონ კი ძროხებს. მაგრამ წავიდნენ ის მძიმე წლები. თითონაც სოფლად დაბრუნდა, კოლექტივში პირველი ბრიგადის ხელმძღვანელია. ბევრს ეცადნენ ბიჭები, მაგრამ პირველობა მაინც ვერ წაართვეს. ლენა ჩადის რაიკომიდან და გარდამავალ დროშებს ულოცავს... ახლა კი თითონ ლენა ანდენს სასწაულს, გარდამავალ დროშებს ვაკიჯვრის კოლექტივს „ადგამს გვირგვინად“...

ასეთმა ფიქრებმა გაიტაცეს გიორგი, რაც უდიდეს სიხარულს განაცდევინებს.

4.

გავიდა ერთი თვე. ნოვოროსიისკის მახლობლად, მთის კალთაზე სანგარში სხედან. იქ ერთი ქართველი მებრძოლია მის გვერდით.

ისაუბრეს, გული ამოაყრეს, ბინდი დაეშვა, მოელლინნი იყვნენ. ტყვიამფრქვევს დაეყრდნო შუბლით, ოდნავ ჩასთვლიმა... თითქოს სიზმარში შემოესმა ზარბაზნების გრიალი, და სწრაფლ გამოფხიზლდა.

დამეა. ცეცხლის ელვა სერავს სივრცეებს. შუქურების ხშირი სვეტები შორს ზღვაზე გადაწოლილან. ბრაზობენ ტყვიამფრქვევები. იქვე გაისმის ყუმბარების გრიალი. აი სულ ახლოს დაეცა ყუმბარი ჯერ ერთი, მერე მეორე, მესამე, მეოთხე და ავარდა ცეცხლი... მეტი აღარაფერი ახსოვს....

გაახილა თვალები, მიმოიხედა:

— ნეტავი სადა ვარ?—იკითხა. მედიცინის და მისჩერებია:

— ტუაპსეში ხარ, აქ, ჩვენთან, გიორგი. ოპერაციამ კარგად ჩაიარა.

ეს სიტყვები თითქოს თითონ ცამ ჩასძახა გიორგის. „ჩემი სახელი სადღა გაიგო?“—გაიფიქრა, წამოიწია, უნდოდა წამომდგარიყო, მაგრამ... ცალი მხარი აღარ აჰყვა, წამოწეული თავიც ისევ ბალიშზე დაეცა.

— ოო, ეგ არ შეიძლება, ჯერ ადრეა, მე თითონ გეტყვი—დაამშვიდა მედიცინის დამ, ბალიში გაუსწორა და ისევ ღიმილით დააცქერდა.

მიდიოდნენ დღეები.

ტუაპსედან ბოლოს მახარაძეში ჩამოიყვანეს. აქ ყოველი ხე, ყოველი სახლი, ყოველი ქუჩა და ქვაც-კი ნაცნობი იყო. ზოგჯერ გარედან მოესმოდა გურული კრიმანჭული და თითონაც გულში მღეროდა.

ჩამოთოვა. იანვარია. უკვირს: საკუთარი ფეხებით მითელავს თოვლს, შინისკენ მიდის. ეს მეთერთმეტე ჭრილობამ შეიკრა პირი. მაგრამ მარჯვენა მაინც დაუზიანეს... „რაღა მარჯვენას ჩააცვდნენ ის ყაჩაღები?“ ნუ თუ „მაქსიმს“ სამუდამოდ გამოეშვიდობა? სოფელში მიდის. პირველობას სოფელშიაც უნდა გამოეშვიდობოს. არა, ამას ვერ აიტანს. „ორივე ხელი მთლად რომ მოეჭრათ, გული ხომ შემრჩა. სიკვდილი ან პირველობა! სხვა გზით ერთ დღესაც ვეღარ ვიცოცხლებ“, — გადასწყვიტა. ნაბიჯს აუჩქარა და აჰა სოფელი გამოჩნდა. თვალებში წუთით ნისლი ჩაუდგა. ბორძიკით მიდის. აი ისევ გადაეწმინდა, ყველაფერი სპეტაკი, ანკარა გახდა, აი ლენაც, მისკენ გამორბის. განა ისინი მხოლოდ ბავშვობისას გარბოდნენ წინ? თავის კარმიდამოს რომ მიუახლოვდა, დედის ხმა მოესმა. დედა გამორბოდა, თითონაც გაიქცა და მოეხვია.

გავიდა დრო. გიორგიმ შეასრულა სიტყვა საკუთარი თავის წინაშე: პირველობის დროშას მაღლა ატარებს და სადაც ხელის ძალა არა ჰყოფნის, იქ გულით გააქვს.

მუსიკალური ათწლეულის კონცერტები

თბილისის გასული წლის საკონცერტო ცხოვრებაში ერთ-ერთ გამაცხოველებელ ნაკადს უთუოდ მუსიკალური ათწლეულის სიმფონიური კონცერტები წარმოადგენდა. უფრო მნიშვნელოვან მოვლენად უნდა ჩაითვალოს უკანასკნელად ჩატარებული სამი კონცერტი. ეს კონცერტები მუსიკალურმა ათწლეულმა მიუძღვნა თავისი ხუთი წლის მუშაობის შედეგებს. თავიანთი დანიშნულებით აღნიშნული კონცერტები წარმოადგენენ ერთგვარ „მუსიკალურ პატაკს“ ფართო საზოგადოების წინაშე. მათ თავიანთი თანმიმდევარი და გამიზნული პროგრამით ნათლად გამოავლინეს როგორც ხელმძღვანელთა მეთოდური მუშაობის სტილი, ისე მთელი კოლექტივის სახე.

კონცერტების ციკლი დაიწყო სამოსწავლო წელიწადის გამგის ა. ჩიჯავაძის საანგარიშო მოხსენებით. პირველ და მეორე კონცერტში მონაწილეობა მიიღეს ათწლეულის ყველა კლასმა და მისმა ყოფილმა მოწაფეებმა, ხოლო უკანასკნელი კონცერტი დაეთმო ათწლეულის პედაგოგებს. როგორც მთელ ციკლს, ისე თვითეული კონცერტის პროგრამას თანმიმდევრობა და ეანრული მრავალფეროვანება ახასიათებდა. ხაზი უნდა გაესვას განსაკუთრებით იმ ყურადღებას, რომელიც დაეთმო პროგრამაში კამერულ-ინსტრუმენტალურ ეანრს. ინსტრუმენტალური ანსამბლების კულტურა მეტად სუსტ მხარედ უნდა ჩაითვალოს არა მარტო მუს. სასწავლებლების, არამედ მთელ საკონცერტო ცხოვრებაში. ამიტომ მუსიკალური ათწლეულის აკადემიური მუშაობის ეს მხარე მეტად დადებით მოვლენას წარმოადგენს. აღსანიშნავია მეტადრე ჰაიდნის trio-ს შესრულება (ათწლეულის დირექტორის გ. თაქთაქიშვილის ანსამბლის კლასი), რამაც პატარა შემსრულებელთა ანსამბლის კარგი გრძნობა და მთლიანობა გამოამჟღავნა, და პედაგოგების ჩხარტიშვილისა და ჩერნიავსკაიას მოწაფეების პატარა საფორტეპიანო ანსამბლი.

საერთოდ აღნიშნული ციკლის ორმა კონცერტმა ცხადად დაგვანახვა საყოველთაოდ ცნობილ ნიჭიერ ახალგაზრდა მუსიკოსთა (მოწაფეები: ამირაჯიბი, იაშვილი, ოქროპირიძე, ვლასენკო, ყავრიშვილი, ჩიჩმაჯიანი და სხვ.) ძხატვრული და ტექნიკური ზრდა. იმავე დროს ამ კონცერტებმა გამოავლინეს მეტად დიდი რაოდენობა უდაოდ ნიჭიერი ბავშვებისა, როგორნიც არიან: ნიკარაძე, ხარაძე, ძუსერიძე, ხოჯავა, ეტმეკჩიანი, ცირღილაძე, კრუპენინი, კუგუჩევა, ტურჩინსკი და სხვანი.

თვალსაჩინო მოვლენას წარმოადგენდა პედაგოგების უკანასკნელი კონცერტი. მუსიკალურმა ათწლეულმა მცირეხნის მანძილზე ორი კონცერტი გაართა პედაგოგიური პერსონალის ძალებით (პირველი 13 ნოემბერს—ჩაიკოვსკის ხსოვნისადმი მიძღვნილი და მეორე — 15 დეკემბერს), რაც ცხადჰყოფს პედაგოგების დაუცხრომელ მუშაობას თავიანთ თავზე. აღნიშნულ კონცერტში მონაწილეობა მიიღეს როგორც ცნობილმა პედაგოგ-შემსრულებლებმა—ლ. შიუკაშვილმა, ნ. პოღოსოვმა, ი. ბერიძემ, ნ. იაშვილმა, გ. ბარნაბიშვილმა, ისე იმ პედაგოგებმა, რომლებიც დიდიხანია ჩამოშორდნენ ესტრადას, როგორნიც არიან მომღერალი ა. ჩიჯავაძე, რომელმაც ხმის მეტად ლამაზი ტემბრი და მუსიკალობა გამოამჟღავნა, და პიანისტი შ. ევთიშვილი, რომლის ვირტუოზული პიანიზმიც უთუოთ ჩვენი საკონცერტო ორგანიზაციების მეტი ყურადღების ღირსია.

საერთოდ განვლილმა საანგარიშო საღამოებმა ნათელჰყვეს როგორც ათწლეულის დირექტორის გ. თაქთაქიშვილის, ისე მთელი კოლექტივის სწორი და მიზანდასახული მუშაობა. ყოველივე ეს კი მუსიკალური ათწლეულის მომავალი დიდი პერსპექტივის საწინდრად გვესახება.

ქ. ლოთაქიფანიძე

თბილისის მოზარდ მაყურებელთა ქართულ თეატრში

„ჩექმიანი კატა“

თბილისის მოზარდ მაყურებელთა სახელმწიფო ქართულმა თეატრმა 1943-44 წლის სეზონის პირველ ნახევარში მაყურებლებს უჩვენა ახალი პრემიერა—შარლ პეროს ზღაპარი „ჩექმიანი კატა“.

დიდი შემოქმედებითი მუშაობა ჩაატარეს მსახიობებმა. მსახიობ თამარ ლივარი ასრულებს ჩექმიანი კატის როლს. ჟანის როლს ასრულებს მსახიობი ვახტანგ არეშიძე, სუზანას როლს—რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი—თამარ თვალიაშვილი, მეფის როლს—მსახიობი ვასო მაჩაიძე, პრინცესას როლს—მსახიობი თამარ კეკენაძე. მეორე შემადგენლობაში: ჩექმიანი კატის როლს შესასრულებს რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი გოგუცა კუპარაშვილი, ჟანის როლს—მსახიობი ნიკოლოზ ხორავა, სუზანას როლს—ნორა ელიაძე, მეფის როლს—მსახიობი ალექსანდრე ყიასაშვილი, პრინცესას როლს—მსახიობი ანა ტუსიშვილი.

პიესა „ჩექმიანი კატა“ დასდგა თეატრის ახალგაზრდა რეჟისორმა გიორგი ყორდანიამ ეს მისი მეორე დამოუკიდებელი დადგმა, რითაც ის მონაწილეობს ახალგაზრდა რეჟისორთა საკავშირო დათვალიერებაში.

სპექტაკლის მუსიკალური გაფორმება ეკუთვნის კომპოზიტორ ოლღა ბარამიშვილს, მხატვარი—ივანოვი.

ბაგრატის ტაძრის რეკონსტრუქციის პროექტი

ქუთაისის „ბაგრატის ტაძარი“ გაერთიანებული საქართველოს პირველი მეფის—ბაგრატ III-ის დროსაა აგებული, მე-11 საუკუნის დასაწყისში. მემატიანე გადმოგვცემს, რომ მეფემ მისი კურთხევა დიდებულ ზეიმად აქცია. მან „შემოკრიბნა მახლობელი ყოველნი ხელმწიფენი, კათალიკოზნი, მღუდელთ-მოძღუარნი და ყოველთა მონასტერთა წინამძღუარნი და ყოველნი დიდებულნი ზემონი და ქუემონი მამულსა და სამეფოსა მისსა მყოფნი და სხუათა ყოველთა სახელმწიფოთანიო“. ეს გრანდიოზული შენობა, რომელიც დღეს თავისი ნანგრევებითაც წარუშლელ შთაბეჭდილებას სტოვებს, შიგნით მოხატული და მდიდრულად მორთული იყო XVII-ის ნახევარში, როცა იგი რუსეთის ელჩებმა ტოლოჩანოვმა და ივევლევმა ნახეს, ტაძარი ჯერ კიდევ დაუზიანებლად იდგა და შიგ წირვა-ლოცვა წარმოებდა. მაგრამ 1691 წელს „ქუთაისის ყოველად წმიდის ეკლესია შემუსრეს ახალციხელ თათრებმა“. მისი გუმბათი და კამარები ჩამოიქცა. მოჩუქურთმებული სვეტისთავები ჩამოცვივდა, ჩამოძარცული კედლები დროთა განმავლობაში ხავსმა და სურომ დაფარა და ახლა არც ისე ადვილად წარმოსადგენია, როგორი უნდა ყოფილიყო წინათ ეს ბრწყინვალე ნაგებობა.

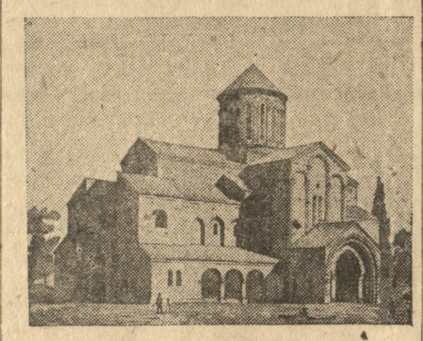

ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის მეცნიერმა თანამშრომელმა, არქიტექტურის აკადემიკოსმა ნიკ. სევეროვმა, ინსტიტუტის დავალებით, შეასრულა ბაგრატის ტაძრის რეკონსტრუქციის პროექტი. ეს რეკონსტრუქცია ემყარება თვით ძეგლის მონაცემთა დეტალურ გამოკვლევასა და იმ ეპოქის სხვა ანალოგიურ შენობათა შესწავლას, ჩვენს სურათზე წარმოდგენილია ბაგრატის ტაძრის სამხრეთ-დასავლეთის კუთხე აღდგენილი სახით.

ქრონიკა

ახალი სიმღერები

საქართველოს კომპოზიტორებმა უკანასკნელ ხანებში დასწერეს მრავალი ახალი სიმღერა, რომელთა უმრავლესობა მიღებულია საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის მიერ.

კომპოზიტორმა კ. შეღვინეთ-უხუცესმა დასწერა სიმღერები „გამარჯვება“ და „ხანჯალი“ (აკ. წერეთლის ტექსტის მიხედვით), „მთიელის სიმღერა“ (ხალხური), „სიმღერა საბჭოთა კავშირის გმირ დიასამიძეზე“ და „ვმირის ბალადა“, კომპ. ი. ტუსკიამ „ფშაველი ჯარისკაცის სიმღერა“ (ტექსტი ვაჟა-ფშაველასი), კ. ცაგარეიშვილმა „სიმღერა სტალინგრადზე“ და სხვა.

ფითელი არმიის საოლქო სახლში

ჩრდილო-კავკასიის ფრონტის საოლქო სახლი ოფიციერთათვის და მათი ოჯახის წევრთათვის სისტემატურად მართავს მხატვრულ-მუსიკალურ და ლიტერატურულ საღამოებს როგორც თავის შენობაში, ისე თბილისის სხვადასხვა თეატრში და საკონცერტო დარბაზში.

17 იანვარს საოლქო სახლმა რუსთაველის თეატრის საკონცერტო დარბაზში გამართა სიმღერებისა და ცეკვების ანსამბლის კონცერტი.

21 იანვარს ფრონტის რუსული ხალხური სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი გამართავს თავის კონცერტს რუსთაველის თეატრის საკონცერტო დარბაზში.

გორის სახელმწიფო თეატრში

გორის სახელმწიფო თეატრში მიხეილ ჯაფარიძის „ყამთაბარის ასული“ დასდგა რეჟისორ სიკო ვაჩნაძემ. სპექტაკლი დეკორატიულად გააფორმა ი. სუმბათაშვილმა. მუსიკა დასწერა კომპოზიტორმა კურტიდმა. მთავარ როლებს ასრულებენ: მსახიობები: მაღლაკელიძე, კალანდარაშვილი, საჯაია, გურგენიძე.

მზადდება გოლდონის „საპატარძლო აფიშეთ“. კომედიას სდგამს რეჟ. ო. ალექსიშვილი. მხატვარი—ნ. კილასონიძე. მუსიკა—გუდიაშვილისა. რეპ. სახალხო არტისტის პავლე ფრანგიშვილის დადგმით მზადდება შილერის „ყაჩაღები“.

შტრაუსის ვალსების საღამო

ფალიაშვილის სახელობის ლენინის ორდენოსან ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში საქართველოს ფილარმონიის სიმფონიურმა ორკესტრმა 17 იანვარს გამართა იოგან შტრაუსის ვალსების კონცერტი.

კონცერტს დირიჟორობდა ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე დიმიტრიადი. კონცერტში მონაწილეობა მიიღეს რესპუბლიკის დამსახურებულმა არტისტმა ნ. ხარაძემ და რსფსრ დამსახურებულმა არტისტმა ვლ. კანდელაკმა.

კონცერტმა დიდი წარმატებით ჩაიარა.

სერგო კლდიაშვილი — თვალსაჩინო ოსტატი

მხატვარი ქალი ნ. ტოლმაჩევსკაია

საქართველოს უძველესი დროის მხატვრობის პოპულარიზაციის საქმეში შესამჩნევი ღვაწლი მიუძღვის მხატვარ ნ. ტოლმაჩევსკაიას. მისმა გამოფენებმა და შრომებმა ძველი ქართული ფრესკების შესახებ თავიდანვე ყურადღება მიიქციეს არა მარტო ჩვენში, საბჭოთა კავშირში, არამედ ევროპაშიც. დიდი მეცნიერი აკადემიკოსი ნიკო მარი დიდ მნიშვნელობას აძლევდა ნ. ტოლმაჩევსკაიას მუშაობას და მაშინ არსებულ საქართველოს კულტურის მოყვარულთა საზოგადოებას ურჩევდა ხელი შეეწყო მისთვის, ხოლო ცნობილი ვიზანტოლოგი ფრანგი მეცნიერი გაბრიელ მილე აღტაცებული სწერდა მხატვარ ქალს: „ქალბატონო, მე მივიღე თქვენი ძვირფასი შრომა ქართული ფრესკების შესახებ და თქვენი საშუალებით აქ გავეცანით ჩვენთვის ჯერ უცნობ სამყაროს. მე განზრახული მაქვს ლრმად შევისწავლო თქვენი შრომა. საფრანგეთის უმაღლეს მეცნიერებათა ინსტიტუტში პრაქტიკული მეცადინეობა დაიწყება საქართველოს უძველესი მხატვრობის შესასწავლადგებედავ გთხოვოთ, გამომიგზავნოთ თქვენი შრომის მეორე ეგზემპლიარი ჩემი დაწესებულებისათვის, ვინაიდან ის, რომელიც მე მაქვს, ჩემს ბიბლიოთეკაში უნდა დარჩეს და ჩემი სიკვდილის შემდეგ საფრანგეთის კოლეგიის საკუთრებად გადავა“.

მხატვარ ნ. ტოლმაჩევსკაიას საქართველოში ჩამოსვლამდე უკვე საკმაო სახელი ჰქონდა მოხვეჭილი როგორც შემომქმედ მხატვარს და ძველი რუსეთის ფრესკების გადმომღებს და პოპულარიზატორს. ტოლმაჩევსკაია ნიჭიერი მხატვარია. დამთავრებული აქვს პარიზის სამხატვრო აკადემია. რამდენიმე წელიწადს სწავლობდა იტალიაში და შემდეგ რუსეთის სამხატვრო აკადემიაში. საფრანგეთის ეროვნულ ნალონში და ლენინგრადის აკადემიაში გამოფენილმა მისმა სურათებმა პირველი პრემიები მიიღეს. აი ასეთი ცოდნითა და გამოცდილებით შეიარაღებული ჩამოვიდა ის საქართველოში 1927 წელს.

შემთხვევითი არ ყოფილა მისი აქ ჩამოსვლა. პროფესორ ჩუბინაშვილის და სხვათა შრომებით დაინტერესებულმა გადაწყვიტა გასცნობოდა ძველ ქართულ მხატვრობას. მაგრამ ის, რაც მან ჩვენს ქვეყანაში ნახა, ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. მის წინაშე გადაშალა მეტად მდიდარი და თავისებური სამყარო. მხატვარი, რომელსაც ძველი ფერწერით განთქმული იტალია ჰქონდა შემოვლილი, ჩანცვიფრებული დარჩა არა მარტო იმ გარემოებით, რომ არც ერთ სხვა ქვეყანაში რიცხვით ამდენი ფრესკა არ ენახა, არამედ იმითაც, რომ ღირსებით ძალიან მაღლა იდგნენ ქართული ფრესკები.

ბუნებრივია, თუ ამის შემდეგ იგი გატაცებით შეუდგა მუშაობას ქართული ფრესკების პოპულარიზაციისათვის. ამ მხრივ მართლაც ბევრი რამ გააკეთა მან.

1928 წელს ნ. ტოლმაჩევსკაიამ პირველად მოაწყო ქართული ფრესკების ასლების გამოფენა. ეს გამოფენა შემდეგ გადატანილ იქნა საბჭოთა კავშირის ქალაქებში და ბოლოს ევროპაში, სადაც მან დიდი გამოხმაურება ჰპოვა. საბჭოთა რუსეთის და ევროპის პრესა აღტაცებით მიეგება მას და დიდ კულტურულ მოვლენად და დღესასწაულად სთვლიდა.

ამ თექვსმეტი წლის განმავლობაში ნ. ტოლმაჩევსკაიამ საქართველოში, სადაც ის სამუშაოდ დარჩა, სახალხო განათლებისა და კულტურის მოყვარულთა საზოგადოების მოწვევით, რამდენიმე გამოფენა და მოხსენება მოაწყო. ტოლმაჩევსკაიას დაბეჭდილი აქვს აგრეთვე მრავალი წერილი ძველი ქართული მხატვრობის შესახებ საბჭოთა რუსეთის და ჩვენს ჟურნალ-გაზეთებში. ზოგი მისი შრომა ცალკე წიგნად არის გამოცემული. ასეთია მაგალითად, „ქართული ფრესკები“ (სახელგამი, 1931 წ.) და „ძველი ქართული ფრესკების დეკორატიული მემკვიდრეობა“ (გამომცემლობა „ზარია ვოსტოკა“, 1939 წ.).

ბოლო ხანებში ნ. ტოლმაჩევსკაია ილუსტრაციებზეც მუშაობს. ამ მხრივ საყურადღებოა მის მიერ დასურათებული აკაკის „თორნიკე ერისთავი“ და სხვ. სახალხო განათლების მუზეუმის დაკვეთით შესრულებული აქვს აგრეთვე მეტად საინტერესო შრომა „ქართული ლეგენდები“, ტექსტი დასურათებულია მის მიერვე.

აღსანიშნავია შემდეგი ფაქტი ნ. ტოლმაჩევსკაიას შემოქმედებასა და მოღვაწეობაში: ნოვგოროდის მახლობლად იყო უძველესი რუსული ეკლესია, მეძკული შესანიშნავი ფრესკებით. ეს ეკლესია ცეცხლს მისცა და დაანგრია ფაშისტების ბარბაროსულმა ურდომ. ეკლესიის კედლებთან ერთად დაიღუპა ძველი რუსული მხატვრობის ძვირფასი ნიმუშები. ამ ეკლესიის ფრესკების ასლები ომამდე გადაღებული ჰქონდა მხატვარ ნ. ტოლმაჩევსკაიას და მხოლოდ ამ სახით რჩებიან ისინი შთამომავლობას.

მხატვრების საფრონტო ალბომიდან

მებრძოლი ისაკ ტუხაშვილი, ნახ. შალვა მამალაძისა.

მებრძოლი მიხეილ მათიაშვილი ნახ. ვახტანგ ჯაფარიძის.

პროფ. ვლ. ოლლოვი — კარლო გოცის პიესა საქართველოზე

დრო მე-18 საუკუნის მესამოცე წლებია, ადგილი — ვენეცია. ოდესღაც ძლიერი ვენეციის რესპუბლიკა, ადრიატიკის „ეს ამაყი დოდოფალი“, დაძაბუნებას მიეცა და სულს ღაფავდა, მაგრამ არასოდეს ესოდენ ფერიულად მორთულ-მოკაზმული არ ყოფილა იგი, როგორც თავის არსებობის ამ შემოდგომის ჟამს. საკარნავალო ხმაური და ბრწყინვალება, კურტუაზული სიკოხტავე, არაჩვეულებრივი გონებრივი სიმსუბუქე და ზნეობის გასაოცარი დაცემა,—აი რა ფორმები მიიღო ძველი ვენეციური კულტურის ღრმა დეკადანსმა. სწორედ ამ დროს განსაკუთრებული გარეგნული ბრწყინვალებით აყვავდა ვენეციის თეატრალური ხელოვნება. ისევე მორთულ-მოკაზმული და მსუბუქი, როგორიც იყო მთელი მისი საზოგადოებრივი და კერძო ყოფა-ცხოვრება. თავისი ისტორიის დასავლეზე ვენეციამ გაიბრწყინა გოლდონის წარმტაცი შემოქმედებით და მხიარული მეზღაპრის კარლო გოცის დაუშრეტელი ლიტერატურული გამომგონებლობით.

1762 წლის 29 ოქტომბერს ვენეციის ერთ-ერთ თეატრში, სახელდობრ, სანტ-ანჯელოს თეატრში, სადაც წარმოდგენებს მართავდა ხალხისათვის საყვარელი დასი კომედიანტებისა სახელგანთქმული ტრუფალდინოს ანტონიო სა. ენის მეთაურობით, შესდგა კარლო გოცის მიერ დაწერილი სამმოქმედებიანი „ტრაგიკომიკური ზღაპრის“ „ქალი-გველის“ („ლა დონნა სერპენტე“) პრემიერა. ამ სპექტაკლის დიდი წარმატება ხვდა და დიდხანს მიდიოდა მუდამ ხალხით სავსე დარბაზში. ამას აღნიშნავს თავად გოცი.

„კომედია დე ლარტეს“ სულისკვეთებით და ფორმით შექმნილი ეს სპექტაკლი სავსე იყო სხვადასხვა სასწაულებით, საკვირველებით და მრავალნაირი სცენიური გამომგონებლობით. ის იყო ვენეციური რეპერტუარისათვის ტიპიური „ფიაბა“—იმპროვიზირებული კომედია ჩვეულებრივი ბუფონადით, და „ნილაბთა თეატრის“ ტრადიციული პერსონაჟებით — ტრუფალდინოთი და პანტალონეთი. საერთო გამართობელი სიუჟეტისა და ყოველდღიური საჭირბოროტო პოლემიკური გამოსვლის გარდა, ეჭვი არ არის ამ პიესაში მაყურებლის ინტერესს აღძრავდა თვით სპექტაკლის აფაზა, სადაც ნთქვამი იყო, რომ პიესის მოქმედება მიმდინარეობს „ნაწილობრივ უცნობ უდაბნოში, ნაწილობრივ ქალაქ თბილისსა და მის მიდამოებში“, ხოლო მომქმედ პირთა შორის ტრუფალდინოსა და პანტალონეს გვერდით დასახელებულნი იყვნენ „ფარუსკადი, მეფე თბილისისა“, მისი მეუღლე, შვილები, მისი მინისტრები და ჯარისკაცები. ეს ახალი ამბავი იყო.

ამოდ დაუწყებთ ამ მხიარულ კომედიაში საქართველო და მისი ყოფაცხოვრებისა და ზნე-ჩვეულების სინამდვილის მინამზგავს წარმოსახვის ძიებას. ეს ტიპიური „ფიაბა“ სრულიადაც არ ისახავდა მსგავს მიზნებს, და „ქართული თემა“ მასში ატარებს უაღრესად პირობითს და წმინდა ნომენკლატურულ ხასიათს. ქალაქი თბილისი და თბილისის მეფე კომედიოგრაფს დასახელებული აქვს მხოლოდ და მხოლოდ იმ მიზნით, რომ პიესას მისცეს პირობითად „აღმოსავლური კოლორიტი“. ცნობილია, რომ გოცი თავისი ფიაბების წყაროდ იყენებდა აღმოსავლურ-არაბულ, ირანულ და ჩინურ ზღაპრებს. აღმოსავლეთის უცხო ფანტასტიკა და ეგზოტიკა იმ ხანებში დიდ მოდაში იყო, და ვენეციელმა კომედიოგრაფმაც უხვი ხარკი გადაუხადა საერთო გატაცებას, ანვითარებდა რა არარეალურ სივრცედან და არაკონკრეტულ დროიდან აღებულ სიუჟეტებს აღმოსავლურ ფონზე. ახალი ამ შემთხვევაში იყო ის, რომ, არაბეთის, თურქეთის ან ირანის ნაცვლად, ავტორს დასახელებული ჰყავდა საქართველო.

ყოველ შემთხვევაში ვენეციელი კომედიოგრაფის მიერ სწორედ საქართველოს არჩევა საინტერესოა თავის-თავად: თუ არა ვცდებით, ეს პირველი შემთხვევაა, როცა უცხოელი დრამატურგი მიმართავს საქართველოს (ლესინგის პიესაში „მინა ფონ ბარნჰელმ“-ში მეფე ერეკლე მეორის დასახელება ეკუთვნის უფრო მოგვიანო დროს: ლესინგის დრამა დაიწერა 1767 წელს).

რა პირობითი და ფანტასტიურიც არ უნდა იყოს საქართველო გოცის კომედიაში, უეჭველად მან იცოდა საქართველოზე რაღაც რეალური ან ყოველ შემთხვევაში გაგონილი ჰქონდა მისი ისტორიის დრამატიული ამბები. სხვანაირად იგი არაბეთის ან თურქეთის მაგივრად საქართველოს არ აირჩევდა. მართლაც, პირობითობისა და ისტორიული შეუსაბამობის სქელ ნისლში შეიძლება მივაგნოთ აშკარა კვალს იმისას, რომ გოცმა იცოდა რაღაც რეალური საქართველოს შესახებ.

კომედიაში მოთხრობილია, რომ თბილისის მეფე ფარუსკადი (შესაძლოა, ეს იყოს დამახინჯებული „ფარსმანი“), გძნეული ქალის მიერ მოჯადოებული, დაეხეტება საზღაპრო ქვეყანაში. ამასობაში ბოროტი მავრიტანელი მეფე გოლიათი მორგონი შეიჭრება ფარუსკადის სამეფოში და ალყას შემოარტყამს თბილისს. ვეზირი ტორგული მოსძღბნის ფარუსკადს და აუწყებს სამშობლოს უბედურების ამბავს. ტორგულის მიერ ნაამბობი საქართველოზე მოწმობს სწორედ იმას, რომ გოცმა რაღაც იცოდა უცხო დამპყრობლების გამანადგურებელ შემოსევაზე საქართველოში და იმ გმირულ წინააღმდეგობაზე, რომელსაც მას ქართველი ჰალხი უწევდა.

აი ნაწყვეტი ტორგულის ნაამბობიდან:

„სვეუბედური მამა თქვენი გარდაიცვალა მავრიტანეის მრისხანე მეფემ, ავმა მორგონმა ალყა დაარტყა, დაანგრია თქვენი სამეფო. სოფლნი, სახლნი, წმინდა ტაძრები დარბეულია.

ყველგან, ყოველზე—მეფობენ ცეცხლი და მახვილი.

რბევა და ძარცვა, ძალადობა, გნინვა, ტირილი,

გუბეებად დამდგარი სისხლი ქვეშევრდომთა ადგომ ბინებში—აი ნადავლი ზნედაცემული, გრძნეული ქალის ბადეში გაბმული,

დაბრმავებულ მეფისწულისა.

ახ ფარუსკადო! შესაძლო არის,—უკვე დაეცა ჩვენი თბილისი, ჩვენი ძლიერი დედაქალაქი შესაძლო არის, მას უკვე სპობს ცეცხლი და ხანგრეკა“.

უეჭველია ის, რომ გოცმა ამ შემთხვევაში წყაროდ გამოიყენა რაღაც ამბები საქართველოში ირანელებისა და თურქების შესეგის შესახებ. იმ გარემოებამ, რომ პიესაში ლაპარაკი მავრიტანელ მეფეზე, არ უნდა შეგვაცდინოს: ვენეციელ გოცისათვის ბუნებრივი იყო ირანელები ან თურქები შეეცვალა მავრებთან, ვენეციის ძველის-ძველი მტრებთან. მავრები ბოროტ მოძალადეთა როლში უფრო მეტს ეუბნებოდნენ ვენეციელი მაყურებლის გულს.

ტორგული არცხვენს მოჯადოებულ ფარუსკადს და ემუდარება, დაბრუნდეს სამშობლოში, დაიხსნას სამეფო და ქვეშევრდომნი.

მეორე მოქმედების მე-7 სცენის „დეკორაცია გამოხატავს მეფის დარბაზს თბილისში“. აქ გამოჩნდება ფარუსკადის და, მამაცი ამორძალი ქალი, მეფის ასული კანცადე. იგი მგზნებარე პატრიოტია, მას არა სურს ქედი მოიხაროს დამპყრობლის წინაშე. ძმის ნაცვლად იგი ჩაუდგება სათავეში თბილისის თავდაცვას და ათასი მეომრით არათანასწორ ბრძოლას გაუმართავს მორგონის ასი-ათასიან ლაშქრს. კანცადე ფიცსა სდებს, რომ უმალ ხანჯლით გაიგმირავს გულს, ვიდრე ტყვედ ჩაუვარდება მასზე გამოჯნურებულს მავრს მორგონს. კანცადეს ვაუკაცურ სახესაც აქვს ნიადაგი საქართველოს ისტორიულ გადმოცემებში: შეიძლებოდა გოცამდე მიეღწია ცნობებს ქართველ გმირ ქალებზე, რომლებმაც სახელი მოიხვეჭეს საარაკო გმირული პატრიოტული საქმეებით. კერძოდ, გოცს შეიძლება სცოდნოდა ის ტორია ქეთევან დედოფლისა, რომელმაც თავის დასდო სამშობლოსა და სარწმუნოებისათვის.

შემდეგ, პიესის მოქმედების მსვლელობის მიხედვით, თბილისში მოდის ფარუსკადი. კაცანდე უამბობს, რომ მეფეი ჩვენი ჯარი გაუტეხია, რომ თბილისის ნახევარი მოსახლეობა ალყის დროს დაიღუპა შიმშილისგან, რომ მორგონი ემზადება გადამწყვეტი იერიშისთვისაო. მაგრამ, როგორც ამას ჯადოსნური კომედიის კანონები მოითხოვენ, ერთბაშად რაღაც სასწაულით ყველაფერი იცვლება: თბილისი გადარჩენილია, ხოლო მავრების ჯარი მთლიანად გაწყვეტილი. მოვლენების ამ ბედნიერ შემოტრიალებაზე ლაპარაკია საბუფონადო სცენაში, სადაც ტრუფალდინო გაზეთების გამყიდველებს ჰბაძავს და გაჰკივის:

„ახალი დაწვრილებითი მართალი ცნობები, რომლებიც აგვიწერენ და გაგვიმარტავენ დიდ სისხლისმღვრელ ბრძოლას, ამა და ამ თვის ამადა ამ რიცხვში მომხდარს სახელოვანი ქალაქის თბილისის ციხის კედლებთან. წაიკითხეთ, თუ როგორ მიჰქონდა იერიში ბუმბერაზ მორგონს ქალაქზე ორი მილიონი მავრით. წაიკითხეთ, თუ რა ვაუკაცურად და მამაცურად დაიცვა ქალაქი და ციხე-სიმაგრე მხოლოდ და მხოლოდ ოთხასმა ჯარისკაცმა, თუ როგორ გაულიტეს მათ ძალი ბარბაროსები, წაიკითხეთ იმის